

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΠΑΣΧΑΛΙΑ

ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ
1937 - 38

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

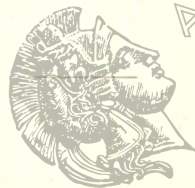
ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ :

Μέρη τέσσαρα. (Α', Β', Γ', Δ') ("Εκδοση Σιδέρη)

ΤΟΥΡΚΕΜΕΝΗ : ("Εκδοση «Κοράη»)

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
("Εκδοση Δημητράκου)

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ "Εκδοση (έκατο αντίτυπα) ΑΡΧΕΙΟΥ
ΘΡΑΚΗΣ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

"ΠΙΣΤΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΖΩΗΣ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΕΝΑ ΣΤΕΛΙΣΜΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ,
ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΕΝΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ "Η ΘΑΜΑ ΘΡΥΛΟΥ.,

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΣΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ κ. ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ὁ κ. Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου ἀπλῶς καὶ συγκεκριμένως καὶ ἀναμφισβητήτως εἶνε ἓνα καθαρὸ καὶ δοκιμασμένον τάλεντο. Ἔχει ὄψος ἰδικόν του, γλυκύτατον καὶ εἰλικρινέστατον. Ἔχει τρόπον τοῦ βλέπειν τὴν ζωὴν ἀγαθὴν καὶ βαθὴν καὶ ἀναλυτικώτατον. Εἶνε κάτοχος καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς τεχνικῆς. Σὲ ἀναπαύει, σὲ ἱκανοποιεῖ. Οἱ ἥρωές του εἶνε ὄντα ἀκέραια, ἀληθινά. Σὲ μεταφέρει ὀλόστητον εἰς τὸν τόπον τῆς περιγραφῆς καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν προσώπων του. Σοῦ μεταδίδει παλμὸν ἀληθινόν. Καὶ ὑπεράνω ὅλων, τροφοδοτεῖ τὴν φλόγα τοῦ πλέον ἀκοιμήτου καὶ ἀγνοῦ καὶ ἀκατηλεύτου πατριωτισμοῦ, χωρὶς νὰ καταφεύγῃ χάριν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀβαρίαν ποιήσεως ἢ συνειδήσεως. Ἡ γλῶσσά του καθαρὴ καὶ γνησία Θρακικὴ διάλεκτος, με ἀφάνταστον πλοῦτον λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται νὰ πιστοποιήσουν τὴν ἀνόθευτον Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν Θρακῶν, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπέραντον γλωσσολογικὸν πλοῦτον.

Κ. ΑΘΑΝΑΤΟΣ

ΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΒΡΟΥ

Ὁ Ἐβρος τραγουδοῦσε τ' ἀνοιξιάτικο τραγούδι του, ἓνα τραγούδι καμωμένο ἀπὸ τ' ἀλαφρά κύματά του, τῶν ἰτιῶν τὸ θρόϊσμα, πὺ ζώνουν τίς ὄχτες του, καὶ τῶν μελισσιῶν τὸ βούϊσμα. Τ' ἀηδόνια παίρνοντάς το ἀπὸ στόμα σὲ στόμα τὸ χύναν μελωδικὸ καὶ νοσταλγικὸ ἀνάμεσα στὰ παχυὰ φυλλώματα τῶν ἰτιῶν καὶ σὰν ἀλυσίδα τὸ κατέβασαν ἀπὸ τίς ὕψηλές βουνοκορφές ὡς τὰ φαράγγια κάτω στὰ θαλασσινὰ ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου, ὅπου μεθυστικά ἔσκανε καὶ μαγικά ἢ τρίλλια τοῦ μεθυσμένου ἀπὸ χαρὰ ἀηδονιοῦ ἀνάμεσα στὶς βραγιές καὶ τίς καλαμιές, πὺ σχηματίζουν οὐλέκβολές του, ὅπου τὸ κύμα ἀνακατώνεται ὀρηκτικὰ μὲ τὰ θολὰ νερὰ τῶν τέσσαρων ποταμιῶν τῆς Θράκης.

Ἡ ἀνοιξη ἔδωκε στὴ γῆ ντυμασιὰ πὺ ξετρελλαίνει. Ὁ θρακιώτικος κάμπος μοσχομυρίζει καταπράσινος, ἀπέραντος σὰν τὴν ἔρημο καὶ τερπνὸς σὰν παράδεισος. Τὰ πυκνὰ δάση τῆς γῆς αὐτῆς, τῆς γεννήτρας τοῦ Ὀρφέα, ἀντηχοῦν μὲ τὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν. Τ' ἀγρίμια πετοῦν καὶ ὑψώνονται σὲ ὕψη ἀφθαστα καὶ τὰ ζαρκάδια βόσκουν στὰ πλούσια καὶ δασὰ ρομάνια τῆς.

Κι' ὁ Ἐβρος τραγουδεῖ:

«Ἀπὸ τότε πὺ εἶμαι καὶ τρέχω στὴ φειδωτὴ κοίτη μου κατεβάζοντας τὸ κύμα στὰ νερὰ τοῦ Αἰγαίου, εἶδα τ' ἀνθρώπινα μίση καὶ τὴν κακία ν' ἀνάβουν καὶ νὰ σβύνουν χιλιάδες βολές μέσα στοὺς θρακιώτικους ἰδικούς μου κάμπους. Ἄκουσα καὶ τὸ ἡμερο τραγούδι τῆς ἀγάπης καὶ ρίγησα ἀπὸ τὸ φλογερὸ καὶ πύρινο μῆνυμα τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ τῶν ἀγριῶν λαῶν, πὺ χύνοντας τὸ μένος τους, ἔσβυναν τὴ γαλήνια ζωὴ ἐδῶ στὶς ὄχτες μου καὶ τὸ τραγούδι τῶν πουλιῶν καὶ τὸ γλυκὸ θρόϊσμα τῶν ἰτιῶν μου.

»Εἶδα νὰ περνοῦν, σὰν λύκων κοπάδια, στρατιῆς κι' ὀρδὲς βάρβαρες καὶ τὸ γλυκόστομο τραγούδι τοῦ Ὀρφέα νὰ σβύνει καὶ νὰ φεύγει τὴν πηγὴ του στὰ μαυροθαλασσίτικα περιγιάλια, τῆς θάλασσας τῆς κυματούσας κι' ἀγριεμένης, καὶ τῶν ἀνέμων παίγνιο, ὅπου τὸ κύμα ζώνεται καὶ ξεζώνεται καὶ ἀνεβαίνει θεώρατο καὶ μαλακῶνει καὶ ἡμερεύει καὶ γλύφει σὰ γλώσσα γαληνεμένου φιδιοῦ τ' ἀκρογιάλι.

»Τὰ νερά μου μυριάδες μυριάδων κορμιὰ πνίγοντας, κατέβασαν στὸ Αἰγαῖο, στὶς ἐκβολές μου. Τὰ κύματά μου σκέπασαν χιλιάδες πτώματα παίρνοντας τὸν ὑστερνὸ βάρβαρο ἀνασασμό τους. Εἶδα μπόρες, εἶδα ἡμέρωσες καὶ γαληνέματα. Καὶ μέσ' ἀπ' ὄλα τὰ φριχτὰ μηνύματα, μέσ' ἀπ' τὶς καταστροφές καὶ τὰ συντρίμια, ἐγὼ στέκων ἀ ἱστορῶ τὰ χαλάσματα, νὰ ἱστορῶ τὶς μάνητες τῶν ἀνθρώπων.

»Πέρα δῶθε—ἀνατολή,—ἔπαψε τώρα ν' ἀκούγεται ἡ μουσικὴ ἤχη ἐνοῦ λαοῦ, ποῦ χιλιάδες χρόνια στάθηκε σιμὰ μου, ποῦ μοῦ χάρισε τῶνομά μου καὶ μοῦ μίλησε ἡδονικά κι' ἀπλώθηκε δουλευτὴς κάτω ἀπὸ τοὺς ἥσκιους τῶν ἱτιῶν μου. Δὲν ἀκούγεται πλιά ἡ νοσταλγικὰ γλῶσσα τῶν μουσικῶν καὶ τῶν τραγουδιάνων του. Δὲν ἀντηχᾷ τὸ σουράβλι τοῦ βοσκοῦ καὶ τῆς βοσκοπούλας τὸ ἔρωτικό παραλήρημα, καὶ τῶν τρυγητάδων τὰ Διονυσιακὰ ἀναστενάγια.

»Τώρα βάρβαρη ἰαχὴ καὶ ἀγάρινα μιλήματα ἀκούονται μόνο, καὶ μέτρα βλάσφημα ὑψώνονται στὸν ἀέρα. Καὶ μένα τὸ τραγούδι μου ἔγινε θρήνος καὶ κλάμα τὸ νυχτερινὸ κύλιγμα ὡς τ' ἀκρογιάλια τῆς τουρκεμένης Αἴνος.

»Κι' ὅταν ἀφιγκράζωμαι μόνάχα τὰ παλιὰ γνώριμα μουσικὰ μιλήματα στὴ δεξιὰ μου ὄχτη, τότε ἀναγαλλιᾶζω καὶ κυλῶ μὲ τὴν παρήγορη συλλογὴ τῶν περασμένων καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλούμενων».

Κι' ὁ φρουρὸς στρατιώτης ἀκούγοντας νᾶρχωνται ἤχοι τῆς καμπάνας ἀπὸ τὸν κάμπο κάτω—τὰ γιορτερά μηνύματα—θυμήθηκε πῶς εἶνε Μεγαλοβδόμαδο—Μεγαλοσάββατο, πῶς ξημερώνουν ἡμέρες Πασκαλιᾶς.

Χτυπᾷ ἡ καμπάνα καὶ ἡ καρδιά του χτυπᾷ. Χτυπᾷ ἡ καμπάνα καὶ τ' ἀέρι ἀνοιξιᾶτικο, σὰ μελτέμι μαγευτικό, παίρνοντας τὸ κύμα καὶ περνώντας πάνω ἀπὸ τὸν γαλήνιο Ἑβρο τὸ ταξειδεύει πέρα στ' ἀνατολικά τῆς Θράκης καταπράσινα κι' ἀνθισμένα χῶματα καὶ τὸ σβύνει στ' αὐτιά τῶν σκληρόψυχων, ποῦ τὴ δυναστεύουν τώρα, ποῦ τὴ βούβαιναν τὴ χιλιοπικραμένη αὐτὴ γῆ. Εἶνε σὰν ἓνα μήνυμα πειραχτικό στ' αὐτιά τῶν καταχτητῶν τῆς τετραπόταμης Θράκης.

Ἀναγαλιᾶζει ἡ νεαρὴ ψυχὴ τοῦ παλλικαριοῦ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ φαντασία του πᾶει στὰ κάστρα τῆς Βυζῶς μὲ τὰ πολλὰ παλιὰ σημάδια. Σειέται ἡ διάθεσ ἢ του καὶ ροφώντας νοσταλγικά τὸν ἀνασασμό τῆς Πασκαλιᾶς ἀφήνει τὴ φωνὴ του νὰ τραγουδήσει :

«Γῆ πατρίδα, ποῦ δὲ δύνομαι παρὰ νὰ σὲ σεργιανῶ καὶ νὰ σὲ χαϊδεύω μὲ τὸ μάτι μόνο ἀπὸ μακρὰ, ποῦ σὲ πονῶ νὰ σὲ ποδοπατᾷ

(ΤΟΥ ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ)

ἢ φτέρνα τοῦ δυνάστη ἐσένα, πού ὡς τὰ χιτῆς σ' ἔλουζε τὸ τραγοῦδι τὸ ζεστό καὶ τὸ ἡμερωμένο τῶν παιδιῶν σου.

»Γῆ πατρίδα, πού δὲ μπορῶ παρά μακρυάσθε νὰ σὲ κυττῶ μονάχα, ἀκοίμητος φρουρός, σπαθισμένη καὶ πληγισμένη μὲ τὸ σπαθὶ τῶν δυνατῶν. Νυχτόημερα πονεῖ μου ἡ ψυχὴ κι' ὁ πόνος μὲ περιζώνει νὰ σὲ βλέπω σκλάβα τῆ μισῆ μὲ τὰ παιδιὰ σου ἀποδιωχμένα.

»Γῆ πατρίδα, εἶνε Πασκαλιὰ καὶ ἡ ψυχὴ μου πνίγεται. Ἡ χαρὰ σὰν πεταλούδα πλουμισμένη πέταξε. Τὸ μελίσσι τρελλὸ ἀπὸ χαρὰ καὶ ζωὴ πετᾷ καὶ βουίζει μεθυσμένο, τάηδόνι τραγουδεῖ ἀλύπητα στὰ φαράγγια καὶ τὶς βραγιῆς ἀνάμεσα. Ὁ ἥλιος θρεφτικός περιχύνει τὰ πάντα—ἄλα νοσταλγικά, καὶ γὼ ἐδῶ ξηνητεμένος, μακριὰ ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ κάστρα, μακριὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαϊόπρεπες ἐκκλησιῆς κι' ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς Βυζῶς, φέρνω τὸ πόδι ρυθμικὸ κι' ἀγνάντια σου μὲ τὸ τουφέκι κρατημένο ψηλά... βουβό, φυλάγω τὰ σύνορα. Τὸ Πάσχα γιομίζει χαρὰ τὰ στήθια, τὸ Πάσχα ἀνάβει τὴν πίστη, τὸ Πάσχα μεθᾷ, τὸ Πάσχα στέλνει τὴν ἀγάπη παντοῦ—παντοῦ καὶ μόνο στὴν ὄρφανεμένη Θράκη δὲν εἶνε ψυχὴ ν' ἀναγαλιάσει, δὲν εἶνε ψυχὴ νὰ καρδιώθει».

Καὶ κατεβαίνει ὁ νοσταλγικὸς φρουρὸς μεθυσμένος ἀπὸ τὴ ζάλη τοῦ πόθου πρὸς τὸν ἡμερο κάμπο, πρὸς τὰ ἀκύμαντα νερά τοῦ Ἔβρου. Ὁ Ἔβρος τραγουδεῖ τὸ ἀνοιξιὰτικο τραγοῦδι του κυλώντας τὰ πλούσια νερά του, κατεβάζοντας τὴν πίκρα του καὶ τὸ θολὸ τοῦ ρέμμα. Καὶ ὁ νοσταλγικὸς φρουρὸς χαμένος μὲς τ' ὄνειρο τῆς Βυζῶς, πού μὲ τὰ κάστρα τῆς ἱστοροῦσε τὰ περασμένα, σταμάτησε πρὶν τὸν χαρῆ τὸ θολὸ ρέμμα.

Οἱ καμπάνες τὴν ὥρ' αὐτὴ χτυποῦσαν τῆς Ἀνάστασης τὰ γλυκοχτυπήματα, πού σὰν καλοτάξιδα πουλιὰ χυνόταν στοὺς κοιμισμένους καὶ σιωπηλοὺς κάμπους τῆς πέρα ὄχτης. Τὸν ἔσερνε τ' ὄνειρο τῆς πολιτείας, πού πέρ' ἀντίπερα καὶ μακρυνὰ ἀπλωνότανε δούλα μέσα στὸν ἀνοιξιὰτικο κάμπο, πασκαλινὰ ντυμένο.

Καὶ γυρίζοντας πίσω στὸ φυλάκιό του στάθηκε κι' ἀνάσανε ὕστερνὰ τὸ μυρωμένο ἀγέρι. Τὰ μάτια του σκοτείνιασαν κ' ἡ ψυχὴ του πόνεσε. Καὶ βάζοντας στὴ σειρὰ ἄλα τὰ φυσιγγιά του, πυροβόλησε τρελλὸς στὸ Λαμπριάτικον ἤσυχον ἀέρα τῆς λοφοσειρᾶς, μαζὶ μὲ τὶς πασκαλινὲς καμπάνες.

—Χριστὸς Ἀνέστη. φώναξε! Χριστὸς Ἀνέστη, Βυζῶ χαμένη, καὶ σεῖς περιγιάλια τῆς Μήδειας ἀνεμόδαρτα.

Τὰ γύρω φυλάκια ἀνήσυχα ἔτρεξαν. Καὶ ψάχνοντας μέσα στὸ νυχτερινὸ θαμπὸ σκοτάδι, πού τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ—μιάς πεπονό-

φλουδας κατακόκκινης, τὸ ἰλάρωνε πασκαλινά, γνώρισαν τὸ φτωχὸ παλλικάρι τῆς Βυζῶς νὰ κρέμεται μὲ τὸ λουρί του στὸ λαιμὸ ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ φυλάκιου, μὲ τὴ γλῶσσα δαγκωμένη, μὲ τὰ μάτια γκουρλωμένα, μὲ τὰ μαλλιά ἄταχτα, κι' ἀκόμα ζεστό. Ἦταν τὸ ξεχείλισμα μιᾶς ὥρας, ἡ ἔκρηξη μιᾶς εὐαίσθητης ψυχῆς.

Τὸ τουφέκι του ζεστό ἀκόμα καὶ τοῦτο κοίτονταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια, ποὺ πήγαιναν ν' ἀγγίξουν τὴ γῆ,

Ὁ Ἑβρος κάτω στὸν κάμπο — σύνορο αὐτὸς τῆς ματωμένης Θράκης—κυλοῦσε τὰ θολὰ καὶ πλούσια νερά του τραγουδώντας περιλυπὸς τὸ νοσταλγικὸ σιγανὸ τραγοῦδι του. Τὰ μῦρα τῆς ἀνοιξης εὐωδοῦσαν καὶ γλυκὸς ἀλαφρὸς ζέφυρος ἔφερνε ἀπὸ τῆς Βυζῶς τοὺς κάμπους, πνοὴ ἀνοιξιὰτικη, κι' ἀπὸ τῆς Μήδειας τὰ περιγιάλια τῆ θαλασσινῆ μαυροθαλασσίτικη μωσκοβολιά.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ο ΖΓΟΥΡΑΦΟΣ Κ' Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Πού την έμαθε τη ζωγραφική ο Νικολάκης ο *Ζγουράφος*, αυτό δεν τ'ώπε ποτέ του, μά από τις συνήθειές του τις καλογερικές, καταλάβαινες πού χρημάτισε στ' άγιονόρος δόκιμος, και πώς εκεί έμαθε ν' ανακατώνει τ'α χρώματα «τις θωριές», όπως έλεγε, και να σχεδιάζει τ'α τερατουργήματα των άγιων του, πού θα μείνουν ιστορικά, και καλά πού ήρθε ο χαλασμός της Θράκης, για να χαλαστούν κι' αυτά.

Κάποτε στα παλιά του—τ'α παιδικά χρόνια—άπελπισμένος από τ'α έγκόσμια, πού πάλι σ' αυτά ξαναγύρισε, ξεκίνησε εύφάνταστος στις άψηλές κορυφές του άγιονόρους και ξητόλουτος και ξεσκισμένος και ματωμένος ανέβηκε τ'α σκαλοπάτια των μοναστηρίων, όπου τέλος πάντων, καταστάλαξε σ'ένα συμπατριώτη του προηγούμενο. Έκει έσκαψε τη γη φορώντας τ'ο μαύρο ράσο, φύτεψε, έσπειρε, θέρισε, ίδρωσε, κοπίασε βγάζοντας τ'ο λιτό ψωμί του αναχωρητή, και διαγκάνοντας λίγη λίγη την έλιά πικρή, ως πού προσκολλήθηκε σ'ε κάποιον άγιογράφο, για να μάθει τη θεία τέχνη να ιστορεί άγιων εικόνες, πότε στεγνούς ως οι τσίροι, και πότε γλυκείς ως τ'ο μέλι, και πότε αύστηρους ως χειμωνιάτικος ούρανός, και πότε ήλαρους ως άνοιξιάντικη μέρα, και υπερήφανος να γράφει στην δεξιά γωνία της εικόνας κάτω: «Ιστορήθη υπό χειρός Νικολάκη ζωγράφου—ζγουράφου κατά τ'ο λαό—έν έτει σωτηρίω 1872».

Αυτά δεν τ'α μολόγησε ποτέ του, μόνο άφινε να μαντεύονται από τ'ους εύσεβείς, πού πρόστρεχαν στο καλλιτεχνικό του χέρι, να ιστορήσει τ'ον πόνο τους, και άποροῦσαν και θάμαζαν τ'ην κακοτεχνία και τ'α στραβά του σχεδιάσματα, πού νόμιζες και τ'αχε σύρει άνάσκητο χέρι παιδιοῦ, όταν πρωτοπιάνει τ'ην πλάκα με τ'ο κοντύλι, ή δοκιμάζει να σύρει τις πρῶτές του γραμμές με τ'ην άνείπωτη χαρά της μάννας του.

Ο Νικολάκης ήταν και άριστερός ψάλτης των Άγισαράντα μάρτυρων. Η φωνή του, μιά φωνή ντούρα κι' άλύγιστη, πού άνεβοκατέβαινε μιάμιση μόνο μουσική σκάλα, μπορούσε μέσα στην έκκλησιά να κάνει να κουδουνίσουν τ'α καντήλια και τ'α χρωματισμένα τζάμια στα παράθυρα, και να τρομάξουν γριές και νιόνυφες και βαρεμένες. Δεν έβγαине θαρρείς από τ'ο στήθος, μά μέσα από πηγάδι, βαρεία και πολυδύναμη. Όσο για παραφωνίες ήταν μοναδικός. Μπορούσε ν'άρχισει

στόν *πα* και νά καταλήξη στόν *κε* μουσικό φθόγγο. "Έπειτα κι' αν δέ σκάμπαζε και λίγη μουσική, δλα τά καταπιάνονταν θαρρετά, άκόμα και τό *κράτημα* τοῦ *τερερέμ* και τοῦ *άννενα* τελειώνοντας τό *κοινωνικό*, δταν άργοποροῦσε ό παπᾶς νά πεῖ τό «*μετά φόβου Θεοῦ πίστειως*».

Λοιπόν, καλοστολισμένος με τά άμπαδένια ή σαγιακένια κοστού-
μια του, τά δαχτανοστορισμένα, άνέβαινε στό στασίδι και θυμάμε-
νος τίς άγιογορίτικες λειτουργίες και τίς δλονυχτίες, πού τερέτιζαν
κατανουχτικά με τή σειρά δλοι οί καλόγηροι ψάλλοντας τούς θαυμα-
στούς *πολυελαίους* και τά *κρητήματα* εις διπλοῦν χρόνον, άρχιζε κι'
αὐτός με τήν αλύγιστη φωνή του κάποτε τό κρητήμά του, πού πή-
γαινε σέ μάκρος, ώς πού ό παπᾶς μέσ' άπ' τά δημόθωρα τόν έκοβε,
για νά μη πονοκεφαλεῖ με τίς μελωδίες τοῦ Νικολάκη, πού άφίνον-
τας πίσω του τίς καλογερικές του συνήθειες, άλειφε τώρα τό μακρύ
του μουστάκι με μαντέκα και τό καλόθετε νά στέκει σ' δλη τή λει-
τουργία στη θέση του και νά μη τοῦ φέρνει έμπόδια στό ψάλσιμο ξέ-
χωρα άπό τή φαφουτσούνη του, πού με τό νά τρώγειγωνιάδία,
όπως έλεγε, έχασε τά δόντια του νωρίς.

"Ήτανε συνήθεια στην έκκλησία τών άγιοσαρανταμάρτυρων, όπως
και σ' δλες τίς άλλες έκκλησίες, νά ύψώνεται ακριβώς στό κεφάλι
τοῦ άριστεροῦ ψάλτη, πάνω σάψηλό κοντάρι, δλη τή χρονιά μιá εί-
κόνα σάν άβγό καθρέφτης, ζωγραφισμένη με τήν άνάσταση. "Όλη
τή χρονιά ή εικόνα τούτη, ντυλυμένη—δέ ξαίρω γιατί—μ' ένα πανί
κόκκινο, στεκότανε εκεί για ν' άνοίξει τή νύχτα τής 'Ανάστασης και
νά ξανάμπει πάλι τής 'Ανάληψης μέσα στη θήκη της τήν κόκκινη.

Τήν άνάσταση αὐτή άπό πολλά χρόνια τήν ειχε ζωγραφίσει κά-
ποιος άλλος ζωγράφος στην Πόλη κι' άπό κεῖ ήτανε φερμένη. Τή
Λαμπρή τήν περασμένη έγινε μιá σύγχυση στην έκκλησιá εξ αίτίας
πού πήραν φωτιά τά στολίδια τής εικόνας, και κάηκαν και χάλα-
σαν τήν εικόνα τόσο, πού δέ μπορούσε νά στέκει πιá τέτοια άπό τό
στασίδι πίσω στόν άριστερό ψάλτη.

Και πήρε πάνω του τό χρέος ό Νικολάκης ό ζωγράφος, αὐτός
νά ιστορήσει μιá καινούργια άνάσταση με τά μυστήρια τής τέχνης του.

Και καθίζοντας κλεισμένος κι' άφίνοντας τίς άλλες ζωγραφίες
του, σχεδίασε μιάν άνάσταση πού και τόν ἴδιο τόν ένθουσίασε ή με-
γάλη της έπιτυχία. Παράστησε τόν τάφο άνοιγμένο, τό Χριστό νά
ύψώνεται βαστάζοντας τό κοντάρι του με μιá σημαιοῦλα, με τό στη-
θος τρυπημένο και τό αίμα ζεστό άκόμα, τοῦβαλε πόδια τρύπια μα-
τωμένα και μεγάλα, πού δέ θά τοῦμπαιναν τά πιό μεγάλα παπού-
τσια τοῦ καβάφη τοῦ Νικολάκη—παπουτσή κείνου τοῦ καιροῦ—,ιστό-

(ΤΟΥ ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ)

ρησε τοὺς ρωμαίους στρατιῶτες, ἄλλον θαμπωμένο μπρούμυτα, ἄλλον ἀνάσκελα κι' ἄλλον νὰ φεύγει, συμπλήρωσε κι' ὅ,τι ἄλλο φαντάχτηκε στηριγμένος στὴν ἀφήγηση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ προχώρησε στὴ **θωριά**, ὅπως ἔλεγε.

Ἐ! σὲ μιὰ βδομάδα πέτυχε τὸ ἀριστούργημά του. Ἀπὸ τὶς βοῦρτσες του βγήκε ἓνα πρᾶμμα, ποὺ ἡ ἀγιογραφία ἔμεινε σαστισμένη. Ἔτσι ἄλλοτε ἱστόρησε τοὺς ἀγιοσαρανταμάρτυρες μέσα στὴ παγωμένη λίμνη—μιὰ σύνθεση τρομερῆ ὅσο καὶ τὸ παγωμένο νερό, ποὺ παίδεψε τοὺς ἅγιους—, ποὺ ἔγινε μὲ τὰ ἔξοδα τῶν ἀμπατζήδων καὶ στήθηκε στὸ προσκυνητᾶρι γιὰ νὰ προσκυνοῦν οἱ χριστιανοὶ μπαίνοντας στὴν ἐκκλησιά. Εὐτυχῶς ποὺ στὰ πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς της, τὰ φιλήματα, τὰ σάλια καὶ τὰ χνώτα τοῦ λαοῦ, ἔσβυσαν τὸ τερατούργημα κεῖνο, ὡς ποὺ ἔμεινε μιὰ ἰδέα εἰκόνας καὶ μπογιᾶς.

Καὶ λοιπὸν περήφανος ὁ Νικολάκης κουβάλησε τὴν εἰκόνα φρέσκη καὶ λαμπρῆ στὴν ἐκκλησιά, τὴν πέρασε στὸ κοντᾶρι ἀπὸ τὴ μεγάλη Τετάρτη καὶ σκεπασμένη μὲ τὸ κόκκινο **κιλίφι**, τὴν ὕψωσε στὸ στασίδι του πίσω, μὲ καρδιοχτύπι προσμένοντας νὰ τὴν ξεσκεπάσει στὴν ὥρα της.

Καὶ ἡ ὥρα ἔφτασε. Ὅλη ἡ μεγάλη βδομάδα, ποὺ τόσο κούρασε παπάδες, ψαλτάδες, καὶ πιστοὺς πέρασε μὲ μεγάλη κατάνυξη καὶ ψάλλθηκαν ὅλα τὰ **χρυσὰ γράμματα** κατὰ τὴ Χατζηκόρη τὴν **κόρη**— ποὺ τὴν λέγαν κόρη, γιὰτ'εἶχε μείνει ἀειπάρθενη δοσμένη στ' ἅγια γράμματα, τὶς νηστεῖες καὶ προσευχές καὶ μετάνοιες, καὶ ποὺ συμπλήρωσε τὴν ἀγιωσύνη της πηγαινόντας καὶ στὸ χατζηλίκι.

Καὶ σὰ χτύπησαν μεσάνυχτα οἱ καμπάνες καὶ διαλάλησαν στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανό, πῶς ἔφτασε ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἀνάστασης, μαχμύρης ξεκίνησε κι' ὁ Νικολάκης, ἀλλαγμένος καὶ ξουρισμένος γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Πέρασε τὸ γεφύρι, ποὺ χώριζε τὴν ἐνορία του ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀνέβηκε τὸν ἀνήφορο καὶ βλέποντας τὸν ξάστερο οὐρανὸ σιγομουρμούρισε στὸν ἦχο τῆς καμπάνας τὸ τροπάρι, ποὺ θὰ ξεσκεπάζε τὸ ζωγραφικὸ ἔργο ποὺ ἱστόρησε.

Κόσμος ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὰ σοκάκια σιγομιλώντας, κλειδώνοντας τὶς ξώθους καὶ βαδίζοντας στὸ καλντιρίμι τῶν δρόμων μὲ τὸ φανάρι στὸ χέρι.

Ἔστριψε τὸν πλατὺ δρόμο, ποὺ τ' ἀμάξια ἐρχότανε ἀπὸ τὰ χωριά μέσα στὴν πολιτεία, κι' ἀνέβηκε πάλι ἓνα στραβὸ στενοσόκακο, τὸ μισὸ ρεμματιά καὶ τὸ μισὸ δρομαλάκι καὶ νὰ, βγήκε στὴν πλατεῖτσα τῆς ἐκκλησιάς. Τ' ἀψηλὸ καμπαναριό, ὡς τριάντα μέτρα, μὲ τὴν καμπάνα στὸ θόλο του, ὑψωνότανε σὰ ξωτικὸ πρᾶμμα, σὰ σημερινός

ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

“Άνθισεν ὁ Θρακιώτικος κάμπος. Τὰ ποτάμια ἔσυραν τὰ ὑστερνά τους δυνατὰ νερά καὶ κατακάθισαν στὴν κοίτη τους, ἔσβυσαν τοὺς θυμούς οἱ βοριάδες, κλειστήκαν στ’ ἀσκιά τους οἱ ἀνέμοι καὶ ὁ οὐρανὸς χαμογέλασε στὴν ψυχὴ τῆς προσφυγιάς.

“Ένας ἥλιος εὐχάριστος ἔλαμψε, καὶ λαχταριστὸς ἀπλώσε τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία. Τὰ χιόνια ἔλυωσαν καὶ μακρυνὰ τὰ βουνὰ μονάχα τὰ βαστοῦν κάπου—κάπου πηχτά, σὰν πηγελιές ἄσπρες σὲ μαῦρο πίνακα. Κι’ ὁ κάμπος ἄνθισε. Πρασίνισαν ὅλα. Τὰ χωράφια γιορτάζουν. Κάμποι μεγάλοι ἀπὸ παπαροῦνες καὶ χαμομηλι, σὰν οὐρανοὶ ἀφροστόλιστοι ἀπλώνονται. Εἶνε ἡ ἀνοιξὴ ἡ ποθητή. Κ’ ἡ μυγδαλιὰ ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἄνθισε καὶ νυφοστολιστήκε. Τὰ δέντρα μπουμπούκιασαν καὶ οἱ τρυφερές φυλλωσιές ριγοῦν στοῦ ζέφυρου τὰ χαϊδέματα τὰ ρίγη τῆς νύφης τῆς πρωτοχάδευτης. Τὰ πουλιὰ ζευγαρώνουν, τὰ ἡδόνια κελαδοῦν, τὰ ζῶα δυναμώνουν βόσκοντας καινούργια θροφή. Καὶ οἱ ἄνθρωποι καλλιτερεύουν τὴν ὄρεξή τους, παίρνουν ζωὴ, παίρνουν δύναμη καὶ γιομίζουν ἐλπίδα. Εἶνε ἀνοιξή.

Νὰ καὶ τὸ Πάσχα. Ἡ σαρακοστή πέρασε γρήγορα. Ὁ Μάρτης κύλισε μὲ τίς ἰδιότροπες μέρες του καὶ ὁ Ἄκαθιστος Ὑμνος τελείωσε. Διαβάστηκε κι’ ὁ Μέγας κανόνας καὶ νὰ τὸ Μεγαλοβδόμαδο ἀνθοστολισμένο. Τὰ κουλούδια μὲ τὴ σειρά τους ἄνθισαν καὶ πρῶτα οἱ μοσχομυρωδάτες βιόλες. Τὸ μελίσι χύθηκε καὶ γλυκοχαίρεται τοὺς χυμοὺς τῆς πρώτης ἀνοιξῆς. Ἡ πασχαλιὰ μοσχοβόλησε καὶ ὁμορφαίνει τὴν ὥρα. Τὸ μυρμηγκι ξεμύτισε κι’ αὐτὸ κι’ ἄρχισε τὴν ἀτέλειωτη δουλειὰ τοῦ κουβαλητή. Ἡ χαρὰ χυμένη στὴν ἀτμόσφαιρα γίνεται ἀναπνοὴ γιὰ τοὺς εὐτυχισμένους καὶ τοὺς κακοτυχισμένους. Στὴ γῆ πάνω ἐξίσου μοιρασμένη ἡ ἀτμόσφαιρα γιὰ δίκαιους κι’ ἁμαρτωλοὺς, χύνεται καὶ φουσκώνει πνεμόνια ἀρρωστημένα καὶ ζωντανά.

Μιὰ μόνο ψυχὴ θλιμμένη δὲ βρίσκει παρηγοριά. Μιᾶς μάννας ψυχὴ, μιᾶς δύστυχης μητέρας ποὺ χτές ἀκόμα γλυκοφιλώντας ἀπελπιστικὰ τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ της γιὰ χίλιες φορές, τὰπίθωσε στὴ μαύρη γῆς. Καὶ πάσχει καὶ μύρεται, ὅπως ἡ μάννα τοῦ Χριστοῦ κυττώντας τὸ σταυρωμένο καὶ ματωμένο νὰ παραδίνει τὴν ψυχὴ του.

— Παιδί μ' καὶ πάλ' παιδί μ' κλαίγει. Μὲ τὸ Χριστὸ καὶ σὺ πα-
ράδωκες τὸ πνέμα σ'. Καὶ τραγουδεῖ καὶ μυρολογᾷ :

— “Ἦλιε μου, πῶς ἐβιάστηκες νὰ πᾶς νὰ βασιλέψεις
κι' ἀφήκες τὸ σπιτάκι σου κι' ἄλλοῦ πηγες νὰ φέξεις :

Εἶνε ἡ προσφυγομάννα, ποὺ μὲ τὴ σειρὰ τῶνα πίσω ἀπὸ τᾶλλο
ἔθαψε τὰ τρία τῆς παιδιά. Ἡ φτωχομάννα, ποὺ πάσχισε καὶ πολέ-
μησε νὰ τὰ γλυτώσει, ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων, μὰ ἡ μαύρη φτώ-
χεια, ἡ μαύρη ὀρφάνια, κακοζώητα καὶ θλιβερά τὰ χτύπησε κατὰ-
στηθα γιὰ νὰ τὰ στείλει στὸν ἄλλον κόσμο.

Ξημέρωνε μεγαλοσάββατο. Χαρούμενα οἱ καμπάνες χτυποῦσαν
γιὰ τὸν ἑσπερινὸ καὶ τὴ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἀπὸ βραδὺς κουρασμένοι οἱ παπάδες κι' οἱ ψαλτάδες τοῦ “Ἀη
Θανάση μὲ τὸν ἐπιτάφιο θρήνο, ἀργὰ ἀργὰ πῆγαν στὴν ἐκκλησία.
Χτύπησαν καὶ ξαναχτύπησαν οἱ καμπάνες. Πόσο χαρούμενα ! Χτυ-
ποῦσαν γιὰ στερνὴ φορά, γιὰτὶ πλιά ὡς τὰ μεσάνυχτα θὰ σώπαιναν
καὶ θὰ ξεκουράζονταν, γιὰ νὰ ξαναχτυπήσουν τὴν Πασκαλιά, δια-
λαλώντας τὴν ἀνάσταση. Ὁ κόσμος δοκίμαζε μιὰ χαρὰ, μιὰ ὄρεξη
γιὰ τὴ ζωὴ. Τὸ σταύρωμα τοῦ Χριστοῦ ἔδινε ζωὴ στοὺς χριστιανούς.
Μόνο ἡ κόνια Θεανῶ, ποὺ ἔμεινε ἔρημη, παντέρημη, θάβοντας τὰ παι-
διά τῆς χτυπημέν' ἀπὸ τὸ Χάρο, μυρολογοῦσε στὸ ἐρειπωμένο τῆς
δωμάτιο, ποὺ φάνταζε στὰ μάτια τῆς σὰν κόλαση, σὰ φυλακὴ κέ-
λεγε :

— Παιδιά μ' ἀγουροχτύπητα, νιόδεντρα πληγωμένα,
τὸν κάτω κόσμο ἀποζητῶ, γιὰτὶ νὰ βρῶ γιὰ μένα.

Γινότανε ὁ ποιητὴς τοῦ πόνου τῆς, ποὺ πλημμυροῦσε τὰ κουρα-
σμένα τῆς στήθεια. Κι' ἔκλαιγε καὶ μυρολογοῦσε ὄρες ἀνιστορώντας
μοναχὴ ποιητάρης τοῦ λαοῦ, — τὰ πάθη τῆς, ποὺ ξεπετοῦσαν σὰν
σμαράγδια ποιητικὰ ἀπ' τὴν πλήμμουρα τοῦ καύμοῦ τῆς.

Καὶ σὰν ἔπεσε ὁ ἥλιος καὶ μοσχοβόλησε ἡ ἀνοιξη τὸ βασιλεμά
του μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἀνοιξιᾶτικου ζέφυρου, πῆρε ἡ κόνια Θεανῶ τὸ
σακκοῦλι τῆς, ἔβαλε μέσα παίρνοντας πότε ἀπὸ τὸ σεντοῦκι τῆς,
πότε ἀπὸ τὸ ντουλαπάκι τῆς, πότε ἀπὸ τὸ φορτσέρι τῆς, κάτι χρεια-
ζούμενο καὶ ἕνα κομμάτι ψωμί μαῦρο, ποὺ τῶχε ἀπὸ τὸ πρῶι, καὶ
μαντηλώνοντας τὸ κεφάλι τῆς μὲ τὴ μαύρη μαντήλα τοῦ πένθους
τῆς, ἔσυρε τὴ θύρα τοῦ δωμάτιοῦ τῆς καὶ κλείδωσε ἀπανωτά, καὶ
σηκώνοντας τὸ μισοφούστανό τῆς, ἀνακάλυψε τὴν τσέπη τῆς μυστικὴ
γιὰ ν' ἀσφαλίσῃ τὸ κλειδί τῆς.

Ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς καὶ τράβηξε ἀμίλητη πρὸς στὴν ὀξώπορτα.

Δὲν τὴν χωροῦσε ἡ γῆς, δὲν τὴν χωροῦσε ἡ αὐλὴ μὲ τόσο θόρυβο, ὅπου ἀμέτρητος προσφυγικὸς κόσμος βοοῦσε, κινῶτανε, ἔσιαζε, πᾶστρευε, ἄσπριζε, καθάριζε καὶ ἀμέτρητα παιδιά θορυβοῦσαν χαρούμενα, κι' ἔπαιζαν ἀδιάφορα στὰ πάθη τῆς, στὴν πίκρα τῆς, στὴ δυστυχία τῆς.

Ἔσυρε στὸ μεγάλο δρόμο πρὸς τὸ νεκροταφεῖο κι' ἀπὸ κεῖ ἀνυφόρησε τὸ ὕψωμα, μὲ τάραιά σπῖτια καὶ τὰ λιγοστὰ δέντρα, ποὺ τὰ ὠραίωνε τὴν ὥρ' αὐτὴ τοῦ ἡλίου τὸ ρόδισμα, ποὺ βουτηγμένος πίσω ἀπὸ τὸν κάμπο ἀκόμα ἔβαφε μὲ τὰ ρόδα του καὶ τὰ σύγνεφα τὰ λιγοστὰ καὶ κάτω τὴ θάλασσα καὶ τὰ βουνὰ γύρω, καὶ τὸ λόφο ποὺ δρασκέλιζε ἡ κόνα Θεανῶ.

Ἄνεβαίνοντας στάθηκε ἡ γυναῖκα νὰ δῆ τ' ὄμορφο θέαμα. Τὴν συνεπῆρε ἡ ὄμορφιὰ καὶ μῦλο ποὺ δὲν ἔνοιωθε νὰ βλέπει τὸ ὠραῖο, ὅμως μιὰ εὐχαρίστηση δοκίμασε νὰ πλημμυρᾷ τὰ στήθη τῆς. Μιὰ ἀνακούφιση αἰσθάνθηκε μέσα τῆς ἀπὸ τὸ ὠραῖο σεργιάνισμα, καὶ εἶπε : «—Θεέ μου, τί κλαίω ; Τί πονῶ, τί πάσχω ; Παναγίτσα μου, σένα σοῦ σταύρωσαν τὸ γυιὸ σοῦ καὶ σὰ μάννα ὑπόφερες τὸ χαλασμό καὶ γὼ ἢ μαύρη μυρολογῶ καὶ βλαστημῶ μπροστὰ στὸ Θεό... Ἡ χάρη σου, Παναγία μου, ἄς με λυτρώσει».

Πῆρε θάρρος, πῆρε ἐλπίδα καὶ γρήγορη—γρήγορη τράβηξε τὸ δρόμο, ποὺ ἔφερνε στὸ μικρὸ μοναστήρι, στὴν κορυφὴ τοῦ μικροῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ ὕψωνότανε ὁ Ἁγιολιάς, τὸ μικρὸ ἐκκλησάκι μὲ τὰ λίγα κελιά του, ὅπου ἕνας καλόγερος μόναζε φυλάγοντας ἀπὸ ἐκεῖ νὰ κατέβει τὸ ἄρμα τοῦ προφήτη Ἡλία γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του, ἕνας καλόγερος διπλωμένος ἀπὸ τὰ χρόνια κι' ἀπὸ τὴ νηστεία, ἀληθινὸς ἀναχωρητὴς κι' ἀπαρνητὴς τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Τώρα τᾶστρα τοῦρανοῦ λαμποκόπησαν τρεμουλιαστά. Ἡ κόνα Θεανῶ ἀνεβαίνοντας τὴν ἀνηφοριὰ μὲ τὴν ψυχὴ ἐλαφριά, θαρρεῖς καὶ πετοῦσε—μεσόκοπη γυναῖκα. Τί εἶνε ὁ κόπος μπροστὰ στὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς ; Δίχως φόβο, δίχως κανένα ξίπασμα, ἀνηφόρησε, ἀνηφόρησε ὡς ποὺ ἀντίκρουσε τὸ μοναδικὸ φῶς τοῦ μοναστηριοῦ νὰ θαμποφέγγει. Θαρρετὴ τράβηξε ἴσα πατώντας σὲ κοφτερὰ βράχια, σὲ χαλίκια γλυστερὰ, σὲ λακοῦβες.

Πῆγαινε μὲ θέρμη ψυχῆς ν' ἀναστήσει τὸ Χριστὸ μὲ τὸ σεβάσμιο καλόγερο, ποὺ ἀνήμπορος κι' αὐτὸς περνοῦσε τὰ γεράματά του τυλιγμένος μέσα στὰ χρόνια του, στὴν πατριαρχικὴ γενειάδα του καὶ στὰ φτωχὰ του ράσα, κι' ἀπόκοσμος.

Τέλος ἔφτασε τὴν ὀξώπορτα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἐστάθη καὶ γύ-

ρ'σε τὰ μάτια κάτω. Ἡ πολιτεία φεγγοβολοῦσε καὶ βότ'ζε. Ὁ θόρυβος ἀνέβαινε ὡς ἐκεῖ ψηλά λαγαρισμένος σὰ μιὰ μουσικὴ ἰδιότροπη, σὰ βόϊσμα ἀπὸ μελισσολόγι.

Ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς ἡ κόνα Θεανῶ.— «Δόξα σοι ὁ Θεός», εἶπε, καὶ σὰν ἀνάπνευσε καὶ χόρτασε ἀπὸ σεργιάνιο, χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ.

— Ἔλεος δέσποτα μ', καλόγερε μ', γιὰ μιὰ ἀμαρτωλὴ, ποὺ ἦρτε ν' ἀναστήσ' μαζί σ' τὸ Χριστό, εἶπε.

— Εἶσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου, πρόφερε ὁ γεροκαλόγερος μὲ τὸ καντήλι στὸ χέρι ἀνοίγοντας τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ.

— Νὰ μὲ σχωρέσες, δέσποτά μ', ποὺ ἦρτα νὰ ταράξω τὴ μοναξιά σ'. Ὁ πόνος μ' ἔφερε δῶ ψηλά, ὅπου μπορῶ μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμο νὰ γιορτάσω τὴν Ἀνάσταση, νὰ κλάψω ἡσύχη, νὰ ζήσω τὴ μεγάλ' τούτη ὥρα μονάχ'.

— «Ὁ Οἶκος τοῦ Θεοῦ καταφύγιόν σου», κόρη μου, ψιθύρισε ὁ γέροντας μέσα στὰ γένια του καὶ ἔκλεισε τὴν πόρτα πάλι.

Περπατώντας ὠδήγησε τὴν κόνα Θεανῶ μὲ τὸ ζεμπίλι στὸ χέρι στὸ κελὶ τῶν ξένων καὶ ἀφένοντας τὸ καντήλι, ποὺ ἔκαιε τσιτσιριστά, στὸ πεζοῦλι τοῦ παραθυριοῦ— Ἠσύχασε, εἶπε καὶ τὰ μεσάνυχτα θὰ ψάλλουμε μαζί τὴν Ἀνάσταση.

Καὶ ψιθυρίζοντας λόγια τοῦ ψαλτηριοῦ καὶ ψαλμοῦς τοῦ Δαβὶδ, προχώρησε ἡ καμπουριαστὸς μὰ ψηλὰς σὰν κυπαρίσσι θεόρατο στὸ κελὶ του. Ἐκεῖ ξακολούθησε νὰ ψέλνει τὸν κανόνα μουρμουριστά. «Κύματι θαλάσσης τὸν κρύψαντα πάλαι διώκτην τύραννον...».

Ἦθελε τὸ μεσάνυχτα ποὺ οἱ ἦχοι τῆς καμπάνας θ' ἀνέβαιναν ὡς τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, ἤθελε νὰ εἶνε ἕτοιμος κι' αὐτὸς νὰ σηκώσει τὴν Ἀνάστασι τῆς ἐκκλησίας του καὶ νὰ πῆ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Καὶ ἡ κόνα Θεανῶ, ποὺ τοῦ ἔφερε κεριά καὶ τοῦ ἔφερε λάδι καὶ τοῦφερε κρασί γιὰ τὴ λειτουργία καὶ τοῦφερε μιὰ ψηφωτὴ πετσέτα— φασμένη μὲ τὰ χέρια τῆς σὰ γάλα—καὶ τοῦφερε τρία αὐγά κόκκινα κι' ἓνα τσουρέκι ὅσο γιὰ τὴ χάρη τῆς γιορτῆς, τ' ἀπίθωσε ὅλα στὸ πεζοῦλι καὶ τὰ σκέπασε μὲ τὴν πετσέτα καὶ κάθησε στὸ ξύλινο κρεβάτι—τὸ λιτὸ κρεβάτι τῆς καλογοερικῆς—νὰ θυμηθῆ πάλι τὰ περασμένα.

Καὶ πῆγε ὁ νοῦς τῆς σὸλα τὰ περασμένα, καὶ κατεβατὸ κατεβατὸ τὰ φυλλομέτρηση, καὶ μὲ συγκίνηση μέσα στὰ κατεβατὰ εἶδε ὄρες ὠραῖες, ὄρες πικρὲς τῆς ζωῆς τῆς καί, ξαναζώντας τὴν ὅλη, ἔφτασε μὲ τὴν καρδιά ἀνακουφισμένη ὡς τὴν ὥρα αὐτή, ποὺ βρισκότανε στὸ ξερὸ κρεβάτι ἀπακουμπισμένη, προσμένοντας τὰ χαρού-

μενα χτυπήματα, πού θάνέβαιναν ἀπὸ τὴν πολιτεία ἐδῶ στὸ ὕψος τοῦ Προφήτη Ἑλίου—«τοῦ διφρηλάτη Ἑλίου» τῶν παλιῶν καιρῶν τῆς μυθολογίας.

Ἔτσι ἔφτασε ἡ ὥρα πού γλυκοσκούστηκαν οἱ καμπάνες, ὅταν κι' ὁ γεροκαλόγηρος, ὁ αἰωνόβιος αὐτὸς ἀναχωρητῆς, βγήκε ἀπὸ τὸ κελί του—σὰν ἥσκιος—καὶ φορώντας τὸ καλὸ του ράσο προχώρησε στὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησούλας. Καὶ βαστώντας τὸ σφυρὶ στὸ χέρι, σφυροκόπησε μουσικὰ καὶ ρυθμικὰ :

τὸν Ἀδὰμ—τὸν Ἀδὰμ, τὸν ἀμίνα—ἀμίναδὰμ
σὲ ὠραίους ἀνάπαιστους, πού νόμιζες καὶ ζωντάνευε ὁ ἀρχαῖος ποιητῆς τὸ χορικό του, πού σ' ἀνάπαιστους ὠραίους καὶ ρυθμικώτατους ἔψαλε τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅλα τ' ἀνθρώπινα πάθη καὶ συναίσθηματα.

Ὁ γέροντας Ἀγάπιος, πού ἦταν καὶ μουσικὸς καὶ καλλιφῶνος, ἔξαιρε μὲ τὸν χτύπο τοῦ σήμαντρο κι' αὐτὸς νὰ ζωντανεύει τὰ συναίσθηματα πού πλημμυροῦσαν τὴν μοναστικὴ ψυχὴ του, καὶ εἶχε τόση εὐπάθεια, τόση εὐαισθησία, τόση λεπτότητα.

Καὶ τὸ σήμαντρο, σωστὴ μουσικὴ ἀναδίνοντας, τραγούδησε στὸ Θεὸ τοὺς πόθους τοῦ καλόγηρου, καὶ ὠμήνεψε τὸν βαθὺ πόνο τῆς κόνας Θεανῶς, πού ἀκόμα δὲ βγήκε ἀπὸ τὸ κελί της.

Τώρα μὲ τὸ λάδι της, ἡ μόνη ἐκκλησιασμένη, ἀναψε τὰ καντήλια—τρία καντήλια—τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Ἀγιολιά, κι' ἀπόθεσε τὸν ἄρτο της στὰ χέρια τοῦ καλόγηρου μ' εὐλάβεια καὶ τὰ κερὰ στὰ μανάλια τὰ μπροῦντζινα.

Κι' ἄρχισε ὁ γέροντας νὰ συμπληρώνει τὸν κανόνα: «Ἐκστηθὶ φρίττων οὐρανέ, καὶ σαλευθήτωσαν τὰ θεμέλια τῆς γῆς..» Ἔνα ἔνα σιγόλεγε τὰ τροπάρια μὲ τὴν βαρεῖα ἀλύγιστη φωνὴ του, πού ἔβγαινε, θαρρεῖς, ἀπὸ τὸ βάθος πηγαδιοῦ. Τὰ χεῖλια μισοάνοιγαν καὶ ἡ πνοὴ του ἄχνιζε.

Ποτὲ στὴ ζωὴ της ἡ κόνα Θεανῶ δὲν ἔνοιωσε τέτοια κατάνυξη, τέτοια μελωδία. Τώρα καταλάβαινε, γιατί στὰ μοναστήρια ὁ κόσμος εἶταν ἅγιος. Τώρα ἐξηγοῦσε, γιατί οἱ καλόγεροι εἶταν ἔτσι ὑποβλητικοί.

Ὁ κανόνας πήγαινε σὲ μᾶκρος κι' αὐτὴ σκυμμένη, μὲ τὸ μαυρομαντηλωμένο της κεφάλι π' ἀκουμποῦσε στὸ μάρμαρο τῆς ἐκκλησιᾶς, δεότανε κατὰβασα, γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν της.

Κι' ὅταν ἀκούστηκαν κάτω στὴν πολιτεία οἱ καμπάνες κι' ἀνέβηκε μιὰ λαχὴ ἀπὸ ψαλμωδίες καὶ καμπανοχτήματα, τότε κι' ὁ καλόγηρος ἀπογύμνωσε τὴν Ἀνάσταση ἀπὸ τὸ κόκκινο πανί της, πού τὴν σκέπαζε ὅλο τὸ χρόνο, καὶ τὴν ἔστησε στὸ στασίδι τοῦ ἀριστεροῦ ψάλτη. Ὑστερα, ἀνάβοντας τὸ κερί του, ἔψαλε τό: «Δεῦτε λάβετε φῶς».

Ἡ κόνα Θεανῶ τότε μονάχα ὕψωσε τὸ κεφάλι της, καὶ σηκώθηκε ὀρθή καὶ πῆρε φῶς, «τ' ἅγιο φῶς», ποῦ τῆς ἔδωκε ὁ γέροντας μὲ τὴν λαμπάδα του, κι' ἔπειτα ἄκουσε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» βροντερό, ποῦ σείστηκαν τὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησοῦλας τοῦ μοναστηριοῦ.

Τώρα ἡ κόνα Θεανῶ πρόσφερε τὰ φτωχὰ της δῶρα καὶ σουγυ-
κρισε τ' αὐτὸ της παρηγορημένη, μὲ τὸν ἁγιογέροντα. Ἡ καρδιά
της εἶχε συχάσει, ἡ ψυχὴ της γαλήνεψε, ὁ νοῦς της καθάρισε καὶ
δοκίμασε διάθεση γιὰ τὴ ζωὴ.

Κι' ἀποτραβήχτηκε στὸ κελί της, ὡς που νὰ ξημερώσει. Ἐκεῖ
σιγομουρμούριζε κι' αὐτὴ ὡς τὴν αὐγὴ τὰ τροπάρια, ποῦ ἤξαιρε κι'
ἔψαλε μὲ τὴ σιγανὴ φωνὴ της τ' ἀναστάσιμα.

Καὶ πρὶν ἀκόμη ροδίσει ἡ βουνοκορυφή, πρὶν τᾶστρα ἀποτραβη-
χτοῦν μὲ τὰ πρῶτα κοκόρια, πῆρε τὸ σακκοῦλι της ἀδειανὸ καὶ ἀπο-
χαιρετώντας τὸν καλόγερο ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ του: «Χριστὸς
Ἀνέστη, «Ἀληθῶς Ἀνέστη», ἔσυρε τὸ μονοπάτι. Κατέβαινε στὴν
πολιτεία μὲ τὴν ψυχὴ γαληνεμένη, ξεκουρασμένη, ἡμερωμένη.

Ὅταν μπῆκε στὴν αὐλὴ τοῦ προσφυγόσπιτου, τοῦ ἐρειπωμένου
αὐτοῦ θαρρεῖς παλιόπυργου, καμμιά βοή, καμμιά φωνή, ὄλοι κοιμό-
τανε ἀπὸ τὴν κούραση, ἔκλειδωνοντας τὴν πόρτα τοῦ δωμάτιοῦ
της, μπῆκε ἥσυχα καὶ ξανακλείδωσε. Ἡ καντήλα της ἀκόμα ἔκαιγε.
Ἐβγαλε τὰ ροῦχα της καὶ ρίχτηκε στὸ φτωχὸ της στρῶμα. Ὅλη τὴν
ἡμέρα δὲν φάνηκε στὴν αὐλὴ. Ἦθελε νὰ περάσει ἀφαντὴ ἀνήμερα
τῆς Πασκαλιάς. Δὲν τῆς ἄξιζε ὁ κόσμος ἔτσι ὀρφανεμένης, ὀλομό-
ναχης. Τῆς ἔφτανε ἡ χαρὰ, ποῦ δοκίμασε τὴν πασκαλινὴ νύχτα.

ΤΟ ΤΟΥΦΕΚΙ ΤΗΣ ΠΑΣΧΑΛΙΑΣ

Μεγαλοβδόμαδο Ἀπριλιάτικο. Ἡ ἀνοιξη σιγά—σιγά ἔμπαινε μυρωμένη. Τὰ δέντρα πρασίνιζαν, τὰ λουλούδια — ἀμέτρητα ζουμπούλια, σεμπόγια καμέρικα, λαλεμεκέδες, σταθωριές, ζακούμια, μενεξέδες, ἀγιοκλήματα, λαλέδες, πασκαλιές, κατίτρινα, ἀστράκια, ὄλα πασκαλινὰ στολίδια τῆς μητέρας γῆς, ἀνθίζαν. Ὁ κάμπος ὄλος καταπράσινος, μὲ τὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν ἔμοιαζε μ' ἕναν παράδεισο, πού στὰ παιδικὰ μου χρόνια ὅμοιον ζωγράφιζε ὁ ἀγιονορίτης καλόγερος περίλαμπρον, κατασταλάζοντας στὴν πολιτεία μας ζωγράφος καὶ ἀριστερὸς ψάλτης τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀγισαράντα μάρτυρων, πού ἀπαρνήθηκέ τ' Ἀγιονόρος, καὶ πού τὸν θυμοῦμαι ὀλοζώντανον μὲ τὶς βοῦρτσες στὸ χέρι καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ στὰ μάτια.

Γύρω στὰ βουνὰ τὰ χιόνια σκέπαζαν τὶς κορυφές, γιὰ νὰ κάνουν τὴν ἀνοιξη δροσερή, νὰ μποδίζουν τὸν ἥλιο νὰ μὴ μᾶς φλογίζει καὶ νὰ γίνεται ποθητός, λαχταριστός. Ἐνας κάμπος ἀτελείωτος πράσινος, πού τὸν στόλιζαν παπαροῦνες καὶ χαμομηλι ἀμέτρητο—σὰν τᾶστρα τούρανοῦ, σὰν γαλαξίας — πού τὸν δρασκέλιζαν οἱ ἀγελαριές καὶ τὰ κοπάδια καὶ τὸν αὐλάκωναν ποτάμια καὶ ρυάκια καὶ ἀκούραστες τὸν ἀλαφροπατοῦσαν πεταλοῦδες πανέμορφες καὶ πολύχρωμες, καὶ μελίσσια δουλευτάδικα καὶ μερμήγκια ἀκούραστα τὸν ὥργωναν μὲ τὸ ὀλοήμερο περπάτημά τους.

Οἱ πασκαλιές ἀνοιγμένες ἔχυναν τὴ μοσκοβολιά τους, ἀπλωναν τὶς χαριτωμένες φυλλωσιές τους. Τὰ λελέκια ἔχτιζαν ἀκόμα τὶς φωλιές τους νιοφερμένα στὰ ψηλὰ καμπαναργιὰ καὶ τὰ ψηλὰ σπίτια, τὰ χελιδόνια ψαλλίδιζαν τὸ τραγοῦδι τους, καὶ τὰ ζαρκάδια πορπατοῦσαν μὲ περήφανο κεφάλι, μὰ δειλιασμένα στὸ φουντωμένο δάσος.

Οἱ λίμνες, ὅπου κολυμποῦν περήφανοι κύκνοι, μὲ τὰ φουντωτὰ δέντρα γύρω στὶς ὄχτες, ἀκοῦν καὶ χαίρονται τὸ μεθυστικὸ τραγοῦδι τῶν ἀηδονιῶν, πού μεθυσμένα ἀπὸ τὴν ὠμορφιά τῆς ζωῆς ἀγωνίζονται ποιὸ νὰ ξεπεράσει στὴ γλύκα τῆς μελωδίας.

Τὰ ποτάμια κατεβάζουν τὰ μελαχροινὰ νερά τους στὸ Αἶγατο, μουρμουρίζοντας τὰ τραγούδια τους.

Ἡ σαρακοστὴ κύληξε κρύα καὶ παγερὴ καὶ χιονισμένη, κύληξε,

μὲ προσευχὲς καὶ νηστείες. Καὶ μῆκε τώρα ἡ μεγάλη βδομάδα μὲ τὸν ἥλιο παιγνιδιάρη, μὴ τοὺς ἄνεμους συμμαζωμένους στ' ἄσκιά τους, μὲ τὸ κρύο φευγάτο καὶ τοὺς πάγους λυωμένους. Ἡ ἄνοιξη μόνο πετοῦσε ἑλαφρά παντοῦ μὲ τάνοιγμένα ἀπαλά φτερά τῆς πεταλούδας καὶ τὶς μυρωδιὲς ποὺ μεθοῦν, πάνω στὰ δέντρα, τὰ λουλούδια, τὶς βουνοπλαγιές, τὴν κληματαργιὰ, τὴν ἀκακία, ποὺ μοσχάνθισε. Μέσα στὴν αὐλὴ μας ποὺ ὑψωνότανε ἡ πολὺκλαδη βερυκοκιά καὶ ἤσκιωνε κι' ὠμόρφαινε μὲ τὸν πράσινο καρπὸ τῆς, ἄγουρον ἀκόμα, τὸν κῆπο, καὶ τ' ἄλλα λουλούδια ὑψωναν τὸ μπόγι τους καὶ τέντωναν τοὺς λαιμούς των γιὰ νὰ δείξουν τοὺς ἀνθούς, τὰ μπουμπούκια καὶ τὰ νιοφόρετα κάλλια τους, — πλῆθος λουλούδια—μέσα στὶς γλάστρες—τὰ σαξιά—καλοφυτεμένα καὶ καλοπεριποιημένα.

Καὶ τὸ πουλί μας αἰχμάλωτο μέσα στὸ κλουβί, τραγουδεῖ τὸν πόνο του γλυκά—ἂν ποτὲ ὁ πόνος εἶναι γλυκός—καὶ παθητικά.

Ἡ μητέρα μου μὲ τὴ βούρτσα στὸ χέρι ὄλα τὰσβέστωσε καὶ τὰ λεύκαινε καὶ τὰ ἔλαμψε κέκανε τὸ σπίτι μας—τὸ θυμάμαι σ' ἂν καὶ τώρα—σ' ἂν περιστέρι κάτω στὸ καὶ σ' ἂν κρύσταλλο καθαρὸ. Καὶ πρόσμενε πιά τὴν Ἀνάσταση ἀνάβοντας καὶ ξανάβοντας τὴν καντήλα τῆς.

Ἐναν-ἕναν ὄλους μᾶς εἶχε ράψει τὰ ροῦχα μας. Ἡ καημένη ἀκούραστη ὕφανε ὄλη τὴ σαρακοστή τὸ «ντόκι»—ἕνα πανί κατριλωτὸ καὶ νόστιμο—καὶ ψαλιδίζοντας μᾶς ἔκοψε καὶ ἔρραψε τὰ ροῦχα τῆς Πασκαλιάς ἀνοιξιὰτικα. Μᾶς ἔρραψε τὸ σακκάκι καὶ τὸ πανταλόνι, σὰ ράφτης πολὺπεῖρος καὶ μᾶς συγύρισε τὸ κοστούμι μιὰ χαρὰ δίχως σφάλματα. Κι' ἂν κάποτε στὸ ράψιμο ἢ ραφή τοῦ πανταλονιοῦ γύριζε μπροστὰ, αὐτὸ δὲν εἶτανε σφάλμα μεγάλο. Μιὰ φορὰ τὰ πασχάλινά μας ροῦχα ἀπὸ τὸ χέρι τῆς βγαλμένα, ἀπὸ τὸ νῆμα ὡς τὴν κρεμάστρα, μᾶς πρόσμεναν θαρρεῖς ἀνυπόμονα νὰ τὰ ντυθοῦμε.

Καὶ νυστέψαμε ὄλη τὴ σαρακοστή. Νηστέψαμε ἀληθινὰ γιὰ ν' ἀποθυμήσουμε τὸ κρέας, τ' ἄρνι τῆς Πασκαλιάς. Ὅλοι μιὰ τόση μεγάλη νηστεία, φάγαμε—ὅπως πάντα—τὰ πετιμέζια, τὰ σταφύλια τὰ κρεμαστά, τὴ σταφυλαρμιὰ, τὶς μουστολαμπάδες, τὰ στεγνωμένα φρούτα, τὶς κομπόστες κι' ὄλα τ' ἀγαθὰ ποῦχε μέσα στὸ κελάρι τῆς σοδειασμένα γιὰ τὴ μεγάλη νηστεία. Τώρα θὰ μεταλαβαίναμε νύχτα τὴν ὥρα τῆς ἀνάστασης—γιὰ νὰ γευτοῦμε λαχταριστὰ τὴ σοῦπα τῆς Πασκαλιάς καὶ νὰ τσουγγρίσουμε τ' αὐγὸ μας στὸ νυχτερινὸ μας τραπέζι τῆς ἀγάπης, ποὺ συνήθιζε ὁ πατέρας μου μετὰ τὴ λειτουργία.

Ὁ κουμπάρᾶς, πού ὄλη τὴ χρονιά γέμιζε πενταροδεκάρες—μεταλίκια καὶ γροσάκια—τώρα ἄνοιξε καὶ ἔχυσε στὸ τραπέζι τὸ θησαυρό, πού ἔφτανε γιὰ νὰ μᾶς ἀγοράσουν τὰ μπιτόνια τὰ χρωματιστά.

Ἄπο τοῦτο τὸν κουμπάρᾶ—τῶχα καὶ μὸ καὶ πόθο ἀκοίμητο καὶ κρυφὸ—σχεδιάζα κρύβοντας μερικὰ γροσάκια ν' ἀγοράσω κάτι πολὺ ἐπιθυμητό, πολὺ λαχταριστό,—ἓνα ὄνειρο!—πού ἀπὸ τὴν περασμένη Πασκαλιά εἶχα βάλει στὸ νοῦ μου καὶ λαχτάρια νὰ ποχτήσω.

Καὶ σὰν πῆγαμε στὴν ἀνάσταση καὶ μεταλάβαμε κι' ὁ πατέρας μου βροντοφώνησε τὸ Χριστὸς ἀνέστη καὶ βρόντηξαν οἱ τουφεκιές με λογιῆς·λογιῆς τουφέκια, καὶ κοιμηθήκαμε κι' ὁ θεὸς ξημέρωσε τὴν ἡμέρα—Πασκαλιά χαρούμενη, ἀποφάσισα ν' ἀποχτήσω ὅ,τι λαχταροῦσα μιά ὀλάκκιρη χρονιά.

Δέκα χρονῶν παιδί ἀποφάσισα τὰ πιάσω στὸ χέρι μου τουφέκι,—ἓνα πιστόλι—πού ἔπρεπε νὰ πάω κάτω στὴν ἀγορὰ νὰ τ' ἀγοράσω ἀπὸ ἓναν Τοῦρκο, πού τὰ πούλουσε, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσω τέλος πάντων τὴν λαχτάρια μου. Λαχταροῦσα νὰ τραβήξω καὶ γὼ μιά πασκάλινη κουμπουριά, πού ἀπ' ὄλα τὰ σπιτία στὸ γύρισμα τῆς ἀνάστασης ξαπολοῦσαν ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρὰ τοὺς οἱ χριστιανοί.

Καὶ πῆρα τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἀγορὰ—τὸ τσαρσί. Ἐκεῖ κάτω, ὅπου τὰ μαγαζιά τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Τοῦρκων ἔμειναν ἀνοιχτά, θᾶβρισκα τὸ ποθούμενο τουφέκι—τὸ πιστόλι καὶ τὸ λίγο μπουρuti καὶ τὸν ἐζά,—τὴν καψούλα.

Πότε δειλά καὶ πότε ξεθαρρεμένα—πότε ἄλλοτε ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι μας μὲ σκοπὸ τέτοιο,—κατέβαινα τὸ δρόμο, Ὁ νοῦς μου δεμένος γύρω στὸνειρό μου αὐτό, λημονοῦσε ὄλα τᾶλλα παιγνίδια τῆς Πασκαλιάς, τίς κούνιες, τοὺς τζαμπάζηδες, τὰ παιγνίδια τῆς γειτονιάς, ὅπου μ' ἔν' αὐγὸ κόκκινο δοκίμαζες τὴ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ πού καταχτᾷ κάτι, πού δὲν τὸ γνώρισε ὡς σήμερα. Οὔτε τὸ πανόραμα θυμήθηκα, ὅπου πίσω ἀπὸ ἓνα γυαλί γνώρισα ἄλλοτε τὸν Ἄγιο Τάφο καὶ τὰ Γεροσόλυμα.

Πῆγαίνα δεμένος μὲ τὸνειρο τοῦ πιστολιοῦ καὶ μὲ τὰ γρόσια στὸ χέρι. Καὶ σὰν βρέθηκα στὴν κατάκλειστη ἀγορὰ, μῆκα στὸ στενὸ δρόμο, ὅπου ἓνας Τοῦρκος τεχνίτης, καθισμένος στὸ τεζιάχι του, δούλευε μὲ τὸ ρινὶ στὸ χέρι τὰ ψαλλίδια καὶ τὰ ξυράφια του. Αὐτὸς εἶχε τὰ πιστόλια, αὐτός!

Ἡ καρδιά μου πῆδηξε δυνατὰ ἀντικρῦζοντάς τον μὲ τὴ γαλήνια μορφή του νὰ ρινίζει τὸ σίδερο. Στάθηκα καὶ κρατήθηκα ἀνήσυχος μακρυά. Τὸν κυττοῦσα ἀπὸ κεῖ, καὶ μιά κινουσα νὰ πλησιάσω καὶ μιά δίσταζα. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ.

- Σὰ μὲ δοῦν ; ρωτοῦσα τὸν ἑαυτὸ μου.
 "Ὡς που κάποτε, μέσα στὸ ἐρημικὸ δρομαλάκι, λύθηκε ὁ διασταγμός μου καὶ βρέθηκα μπροστὰ στὸν Τοῦρκο δουλευτῆ.
 — "Ἐχεις τουφέκια ; ρώτησα θαρρετά. "Ἐχεις ἓνα πιστόλι ;
 — "Ἐχεις παράδες ; ἔχεις ;
 — "Ἐχω. Καὶ πόσα χρειάζονται ;
 — Δέκα γρόσια, δέκα !
 Βγάζοντας ἀπὸ τὴν τσέπη μου, μέτρησα δέκα ἀσημένια γροσάκια ἓνα—ἓνα.

Τώρα κρατοῦσα στὸ χέρι μου τὸ πιστόλι. Τῶναιρό μου ξεπληρώνότανε. Μονομιᾶς ἔβαλα μπαροῦτι καὶ ἐζὰ κάτω ἀπὸ τὴν σκανδάλη, ἔσυρα μὲ χέρι τρεμάμενο καὶ μάτια κλειστὰ καὶ κεφάλι γυρισμένο ἀριστερά, τὴν πρώτη ριζιά ! Τὸ χέρι μου σείστηκε, κιτρίνισα καὶ ἡ καρδιά μου χτύπησε τρελλά ! "Ὁμως κέρδισα τὸ πᾶν ! Τῶναιρό κι' ὁ πτόθος μου ξεπληρώθηκε.

Κι' ἔκανα πάλι νὰ τὸ ξαναγεμίσω καὶ θαρρετά ὕψωσα τὸ δεξιὸ μου χέρι μὲ τὴ σκανδάλη ψηλά. Τώρα δὲ γύρισα τὸ κεφάλι μου φοβισμένος. Δοκίμασα νὰ τραβήξω, μὰ τὸ πιστόλι μου δὲν ἔπιασε. Εἶχε... χαλάσει κιόλας.

'Ἀπελπίστηκα ἀπὸ τὴν ἀτυχία μου. Μὲ μιὰ φορὰ νὰ χαλάσει... Καὶ γύρισα πρὸς τὸν τεχνίτη, ποῦ γελοῦσε τὴν ὥρα τούτη κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια του.

— Γιὰ μιὰ φορὰ μόνον δούλεψε τὸ τουφέκι μου, τοῦ εἶπα ἀπελπισμένος.

— Δυὸ γρόσια ἔχεις ; Δυὸ γρόσια θέλει νὰ γίνεῖ.

— Δυὸ γρόσια ; κι' ἄνοιξα τὴ φούχτα μου. Δυὸ μονάχα εἶχα μέσα στὴ φούχτα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ μου.

Δυὸ μονάχα, κι' ὅμως τοῦ τὰ μέτρησα : ἓνα ! δυὸ !

Τοῦ τὰ μέτρησα μὲ τὴ λαχτάρα νὰ κουβαλήσω στὴ συνοικία μας τὸ τουφέκι αὐτό, νὰ τὸ σύρω ἄλλη μιὰ φορὰ, νὰ βροντήξει δυνατὰ—πολὺ δυνατὰ, καὶ κατόπι νὰ τὸ χαρίσω, νὰ τὸ πετάξω.

Καὶ τὸ ξαναπῆρα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Τοῦρκου διορθωμένο καὶ ἔσυρα τὸ δρόμο ποῦ ἔφερνε στὸ σπίτι μας νὰ προφτάσω ἀνάμεσα στὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς, νὰ τὸ βροντήξω τόσο δυνατὰ, ποῦ νὰ τρομάξουν ὄλοι !

Δὲ ξαίρω πῶς ἔφτασα ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρὰ μου καὶ πρόφταξα νὰ μπῶ ἀνάμεσα στὰ παιδιὰ στὴν πλατεῖα τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ βούιζε κι' ἀναγάλιαζε μὲ τὰ παιγνίδια τὰ πασκαλινὰ. Οἱ κούνιες ἀνεβοκατέβαιναν, οἱ τζαμπάζηδες περπατοῦσαν πάνω στὰ σκοινιά, οἱ

παλιάτσοι ἔκαμναν τ'ἀστεῖα τους, οἱ μουχαλαμπιτζήδες διαλαλοῦσαν τὸ μαλεμπὶ τους καὶ οἱ σεκερτζήδες τὰ σεκέρια τους.

Τζιτζιλι μίτζιλι ἄλλι γκιούλλοι πεμπελί, κερμιζι σικερλερίμ,
άνταλαρὶ ἰλικλερί μπαντατὶ σουλουζλαρίμ
Τζιτζιλι μίτζιλι....

Τί ἤθελαν νὰ ποῦν μ' αὐτὰ τ' ἀκατανόητα γιὰ μένα λόγια ; "Ὁμως τὰ παιδιὰ ἀγόραζαν γλυκὰ—πολύχρωμα σεκέρια—καὶ πιπίλιζαν ἀνάμεσα στὰ χεῖλια τους.

"Ἔτσι ἀβάσταγος ρίχτηκα μέσα στὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν καὶ ὑψώνοντας τὸ χέρι μου καὶ κλείνοντας τὰ μάτια μὲ τὸ κεφάλι ἀριστερά, τράβηξα τὴ σκανδάλη, τοῦ τουφεκιῦ μου. Μπουσουῦμ ἤχησε βαρεῖα τὸ πιστόλι μου. Ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου, εἶδα νὰ μέ κυκλώνουν τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας μικρὰ καὶ μεγάλα καὶ νὰ μέ τραβοῦν ἀλαλάζοντας :

— Στὴ μητέρα του, στὴ μητέρα του ! φώναζαν μὲ μιὰ φωνὴ δόλα. Καὶ μέσωσαν στὴ μητέρα μου, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι μπαρουτοκαπνισμένο, χλωμὸν καὶ ντροπισμένο. Τὰ δάκρυά μου θόλωσαν τὰ μάτια μου.

Πῶς ἔφτασα στὸ σπίτι μας μέσα στὰ χεῖρια τῶσων παιδιῶν δὲν κατάλαβα. "Ὁμως τὸ ποθητὸ τουφέκι μου τὸ βαστοῦσα ἀκόμα σφιχτὰ στὸ χέρι.

— Ποῦ τὸ βρήκες παιδάκι μ' τοῦτο τὸ κακὸ πρᾶμα ; ρώτησε ἡ μητέρα μου μὲ τὴν καλωσύνη ποὺ εἶχε, ποῦ ; Καὶ μοῦ τὸ πήρε ἀπὸ τὸ χέρι.

Δὲν ἀπάντησα τίποτε. Δὲν πρόφταξα. Γιατὶ μονομιᾶς καὶ δίχως ἄλλα λόγια κι' ἄργητὰ, ἀνοίγοντας τοῦ πηγαδιοῦ τὸ σκέπασμα τ' ἀπόλυσε μέσα. "Ὅλα τὰ παιδιὰ ἔσκυψαν τὸνα πάνω στ' ἄλλο, νᾶκούσουν τὸ μπλοῦμ ποὺ ὑψώθηκε ἤχηρὸ ὡς τὸ χεῖλος τοῦ πηγαδιοῦ καὶ σκορπίστηκαν μονομιᾶς ἀλαλάζοντας, καὶ χύθηκαν ἀνάμεσα στὰ παιγνίδια τῆς πλατείας πάλι.

Ἐγὼ μονάχα ἔμεινα στὸ πηγάδι μπροστά, ὡς ποὺ βράδυασε, ἀπαρηγόρητος. Ἀκούμπησα σ' ἕνα τοῖχο τῆς αὐλῆς μας καὶ μοιρολόγησα τὸ τουφέκι μου, ποὺ τώρα κοίτονταν στὸν πάτο τοῦ πηγαδιοῦ γιὰ πάντα.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΗ

Ἄρχεψε τὸ μεγαλοβδόμαδο. Μερόνυχτα οἱ καμπάνες χτυποῦν καὶ οἱ ἐκκλησίες διαβάζουν μιὰ τὴν προηγιασμένη τὸ πρωὶ καὶ μιὰ τὴν ὄλουχτία τὸ βράδυ.

Ἡ πολιτεία—ἡ μεγάλη πολιτεία,—πού δέχτηκε καὶ ρούφηξε ἕνα μέρος ἀμέτρητο ἀπὸ τοὺς πρόσφυγες, τοιμάζεται γιὰ τὴν Πασκαλιά. Τὰ μαγαζιά πουλοῦν μερόνυχτα καὶ στὸν τόπο τῶν πούλημένων ὑψώνουν πυραμίδες ἀπούλητων. Ὅλοι ψωνίζουν λίγο πολὺ καὶ τοιμάζουν, μεσ' ἀπὸ τὸ Μεγαλοβδόμαδο πένθος, γὰ φτάσουν στὴ χαρὰ τῆς Ἀνάστασης.

Κ' οἱ πρόσφυγοι, κι' αὐτοὶ ὅσοι βρίσκονται καλὰ κι' ὅσοι βρίσκονται ἄσκημα, μὲ τὴ γλυκεῖα ἀνάμνηση τῆς πατρίδας, καταπίνοντας τὸν πόνο καὶ τὴν πίκρα τῆς ξενητείας, τοιμάζονται κι' αὐτοί.

Ὁ Παπασταμάτης μονάχα, ὁ σαραντᾶχρονος παπᾶς τοῦ Θρακιώτικου κάμπου, σέρνει τὰ ξεθωριασμένα ράσα του ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο καὶ ἀπὸ ἐκκλησιά σ' ἐκκλησιά. Τὸ σπίτι του—ἕνα δωμάτιο μὲ σαπιოსάνιδα, μέσα σ' ἕνα Τούρκικο γιούρτι, πού τὸ δέρνουν οἱ νοτιάδες καὶ οἱ βορριάδες ἀλύπητα—δυστυχισμένο τὸ ζώνει τὸ κλῆμα καὶ ἡ λύπη. Ἡ παπαδιά του μοιρολογᾷ καὶ, θυμίζοντας τὴν περασμένη τους εὐτυχία, κλαίει πάνω στάπομεινάρια τῆς ζωῆς. Μιᾶς ζωῆς πού τὴν καταράστηκε ἡ πνοὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πήρε καὶ τὴν ἀφάνισε τοῦ διαόλου ἢ κατάρρα.

Ἄγνώριστος ὁ Παπασταμάτης, μάταια ὡς τώρα ἀγωνίστηκε νὰ βρεθῆ σὲ μιὰ θεσοῦλα καὶ νὰ στήσει σὲ μιὰ καλύβα—ἕναν ἥσκιο σπιτιοῦ, ὅπου ξαναστήνοντας τὰ ἱερά λείψανα τῶν ἀγίων καὶ τοὺς σταυρούς του μὲ τὰ πετραχείλια, θὰ μποροῦσε ν' ἀποκοιμίζει, διαβάζοντας καὶ μιλώντας μὲ τὸ Θεό, τὸν πόνο στὶς ψυχές τοῦ κακόπαθου ποιμνίου του, πού σκορπίσαν στοὺς πέντε ἀνέμους οἱ πόλεμοι κι' οἱ ἀναστάτωσης.

Ἄγνώριστος ὁ Παπασταμάτης. Τὸν ἔφαγε ἡ προσφυγιά. Πάει μάδησε ἡ πλοῦσια γενειάδα του ποῦφτανε ὡς τὴ ζώνη του τὴν ἀσημόλουστη, πᾶν τὰ μαλλιὰ του, πού ὅταν ἔβγαζε τὸ καλημαῦχι του χινότανε σὰν καταρράχτης κυμάτου ἀφρισμένου πάνω στὶς πλάτες του. Τὰ φρύδια του ἀσπρίσαν καὶ τὰ μεγάλα του μουστάκια βᾶψαν

καὶ καήκαν ἀπὸ τὰ τσιγάρα. Χάθηκαν καὶ τὰ δόντια του τόσο, ποὺ δυσκολεύεται τώρα νὰ πῆ τὰ λόγια του σωστὰ καὶ νὰ μιλήσει καθάρια. Δὲν εἶναι οὔτε ὁ ἥσκιος τοῦ παλιοῦ Παπασταμάτη, ποὺ ἀπὸ ψάλτης γλυκὸφῶνος χειροτονήθηκε μιὰ φορὰ παπᾶς τοῦ Θρακιώτικου κάμπου μὲ τὴ θέληση τῶν πατριωτῶν του.

Τώρα πέσαν τὰ πάχητά του, κρέμασαν οἱ ζάρες του καὶ χάθηκε κ' ἔσβησε ἡ φωνή του, ἡ ἀργυρόχη φωνή του. "Ὅλα τὸν ἀφήκαν μαζί μὲ τὸ Θεό.— Κι' ὁ Θεὸς μ' ἀλησμόνησε λέγει, μὰ ἄς εἶναι.... ..

"Ὅμως στὴν πίστη του μένει σταθερός. Καὶ πρῶι καὶ βράδου ἀκόμα διαβάζει τὶς προσευχές του καὶ τὸν ἀπόδειπνο καὶ τὸν ὄρθρο μέσα στὸ δωμάτιό του καὶ βάζοντας τὸ πετραχίλι του, κάνει τὴν παράκληση τῆς κυρᾶ Διαμάντως στὴν Παναγία, ποὺ ἀσημοντωμένη τὴν ἔχει φέρει μαζί του, ξεκρεμώντας τὴν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ.

Καὶ πολεμᾷ κάθε μέρα νὰ δώσει πίστη στὴν παπαδιά του νὰ ἐγκαρδιώσει μαζί μὲ τοὺς συγχωριανοὺς τοὺς ἄρρωστους καὶ ἔρμους, νὰ πῆ δυὸ λόγια αὐτὸς ὁ ἐρειπωμένος—στοὺς ἀδικοδαρμένους γέροντες καὶ τὶς γριές τὶς ἀποκαρδιωμένες, καὶ στὶς νέες ποὺ δίχως ἐλπίδα ξενοδουλεύουν τώρα τὴ δούλεια τοῦ αἰχμάλωτου στὴν ξένη γῆ.

"Ὅμως πάντα πιστὸς τὸ Θεό, διαβάζει καὶ διαβάζοντας τὰ ἱερά του βιβλία καρδιώνεται καὶ παίρνοντας δύναμη ψυχῆς λέγει: — Βαστάτε παιδιά, κι' ὁ θεὸς θὰ φέξει καὶ γιὰ μᾶς. «Αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι, ἀλλὰ πίστιν ἔχετε καὶ γαλήνην ψυχῆς!...» Εἶχε διαβάσει πουθενὰ τὰ λόγια τοῦτα καὶ τὰ ξέρει ἢ εἶταν τῆς ψυχῆς του ξεχειλίσματα τωρινά;

Ἡ παπαδιά λιγὸψυχη γυναῖκα. Κλαίει καὶ μοιρολογᾷ. — Τί Λαμπρὴ παπᾶ μ' θὰ κάνουμ' πάλ'; — Ὑπομονὴ παπαδιά, τῆς ἀπαντᾷ θάρρος καὶ ὁ Θεὸς ποτές δὲν ἀπολείπει τοὺς πιστοὺς. Στὴ δυστυχία δείχνει ὁ καλὸς χριστιανὸς τὴν πίστη του στὸ Θεό, ὁ Ἰώβ...

—Τὶ Ἰώβ καὶ ξεϊώβ μὲ λές παπᾶ μ' τώρα, ποὺ πάει ὁ νοδς μου στὸ σπῖτ' μου, στὸ χωριό, στοὺς ἐδικούς μας; Μπορεῖς νὰ ξεχάσῃς τὸ ἅγιο χῶμα τοῦ τόπου μας ποὺ τώρα ἄνοιξε, βλάστησε κι' ἀνθεῖ; Τὶ νὰ θυμηθῶ, παπᾶ μ', πρῶτα; Εἴμαστε δῶ στὴ ζωὴ ἀσφαλισμένοι, μὰ πρόσφυγοι λεγούμαστε. Τ' ἀκοὺς ἢ ὄχ'; Κι' ἀγρίεψε τὰ μάτια τῆς.

Ἀπὸ πολλὰς μέρες τώρα ἡ παπαδιά μιὰ μεσόκοπη πιά γυναῖκα, δὲ μπορεῖ νὰ τὸ χωρέσει ὁ νοδς τῆς, πῶς τοῦτο τὸ Πάσχα καὶ τὸ ἄλλο καὶ πάντα θὰ μένουν ἀπόμακρα ἀπὸ τὴν πλούσιά τους γῆ καὶ τὴν ἀγαπημένη, καμπῖσιοι ἄνθρωποι αὐτοὶ ριχμένοι σὰν σκουπίδια ἀκόμα μὲς' τὰ σοκάκια τῆς ἀπέραντης πολιτείας καὶ σὲ

ὀρίζοντα πνιγμένον ἀπὸ σάπια καὶ ἔρειπωμένα σπίτια.—Δὲ μπορῶ νὰ ζῶ δῶ μέσα παπᾶ μ'! ἔλεγε τρίζοντας τὰ δόντια της.

Ἐἶχε πλήξει ἡ παπαδιά κατάκλειστη μέσα στὸ πλαγιασμένο δωμάτιο μὲ τὰ παράθυρα σπασμένα καὶ τοὺς τοίχους ἔτοιμους νὰ ρέψουν καὶ νὰ χυθοῦν. Οἱ κόρες της παντρεμένες χαθῆκαν ἀπὸ τὰ μάτια της καὶ σκόρπισαν σὰν τὰ διαβατάρικα πουλιὰ στὴν τουφεκιά. Τὰ παλικάρια της σκοτωμένα στοὺς πολέμους κυνηγοῦν τὴν ἡσυχία της, ὅπως ὁ ἥσκιος τὸν ἄνθρωπο, κρατώντας μὲ τὶς γλυκειὲς ἀνάμνησες τῶν περασμένων τὸ μυαλό της.

—Δὲ μπορῶ παπᾶ μ' θὰ σκάσω. Τί τις θέλουμ' ἐμεῖς τὶς τέτοιες μέρες σ' αὐτὴ τὴ δυστυχία; Καὶ μοιρολογοῦσε βάζοντας τὸ πρόσωπο ἀνάμεσα στὰ ξυλιασμένα της χέρια.

—Ἐχε ὑπομονή, εὐλογημένη, τῆς ἀπαντοῦσε μὲ ἥσυχο τόνο ὁ παπᾶς, ἔρειπωμένος κι' αὐτὸς πύργος. Ἐχε θάρρος καὶ ὁ Θεός... ὁ Ἰῶβ...

—Μὴ μὲ λές τὸν Ἰῶβ αὐτὸν καὶ θὰ σκάσω πὲ τὸ κακό μ'. Χίλιες φορές Ἰῶβ γενήκαμε, καὶ μετὶς καὶ ἡ πίστη μας πάει γονάτισε πιά... Κάλιο νάχαμε πεθάν'

—Θάρτει καὶ ὁ θάνατος, πρεσβύτερα, ἔχε ὑπομονή.

Καὶ ὁ Παπασταμάτης ἔγειρε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά στὸ στρῶμα καὶ γαλήνιος σὰν ἀρνὶ σφαχτᾶρι κοιμότανε, ἀφίνοντας τὴν παπαδιά νὰ δέρνεται ἀπὸ τὴ λαχτᾶρα τοῦ γυρισμοῦ κι' ἀπὸ τὴν ἀπελπισία.

Μὲ κλάματα καὶ πικρίες ἔφτασε καὶ τᾶγιο Μέγα Σάββατο. Ὁ Παπασταμάτης ἀπὸ ἐκκλησιὰ σὲκκλησιὰ ἀκολούθησε πιστὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, ποὺ φοροῦσε τόσα χρόνια τὸ σχῆμα του, ὄχι ἀνάξια. Μπαίνοντας στὸ ἱερὸ συμμαζεῦότανε σὲ μιά γωνιά μέσα στὸ ράσο του τυλιγμένος καὶ μ' ὄλο του τὸν ξεπεσμό μεγαλόπρεπος σὰν ἥσκιος ἀπόκοσμος, ἀκολουθοῦσε κουνώντας τὰ χεῖλη του, τὶς μελωδίες τῶν ψαλτάδων, καὶ σιγόλεγε τὰ τροπάρια καὶ τὶς προφητεῖες καὶ τὰ βαγγέλια. Ἡ ψυχὴ του «ἔως θανάτου», ὅπως ἔλεγε, πικρὴ βαστοῦσε ἀκόμα τὸν καταδικασμὸ της. Σὲ τέτοιες μέρες στὸ χωριὸ του ἔλαμπε μέσα στὰ χρυσὰ καὶ τὰ σήμια καὶ ἡ φωνὴ του ἔλεγε τὸ εὐαγγέλιο καὶ τὶς εὐχές μὲ τόση γλύκα! Καὶ τώρα κρυμμένος στὶς γωνιές, πίσ' ἀπὸ τὶς θύρες, γίνεται ἥσκιος ἀπόκοσμος μέσα στὸ ξεθωριασμένο καὶ μπαλωμένο ράσο του.

Ἦστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Σαββάτου σὰν ἄκουσε καὶ τὸ τροπᾶρι: «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν» καὶ εἶδε νὰ σκορπᾶ ὁ ἱερέας τὰ λουλούδια τοῦ ἐπιτάφιου καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν ἐκκλησιὰ, ἔφυγε κατὰ τὴν ἀγορὰ. Πουλιώντας τὸ παλιὸ ρολόγι

του στὸν παλαιοπόλη, ἀσφάλισε τὰ ψώνια τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα.—Ὁ Θεὸς μέγας! εἶπε μέσα του καὶ μπαίνοντας στὴν ἀγορὰ ψώνισε μέσα στὸ μεγάλο μαντήλι, λίγ' αὐγὰ κόκκινα. Ποῦ νὰ τὰ βάψει τώρα ἢ παπαδιά του; Ἀγόρασε καὶ λίγο ἄρνι με δάκρυα στὰ μάτια ἀπὸ τὴ θύμηση τῶν ἰδικῶν του σφαχτῶν στὸν κάμπο τοῦ χωριοῦ του, κ' ἓνα Πασκαλινὸ ψωμί.

Ἔτσι τράβηξε, κρατώντας τα κάτω ἀπὸ τὸ ράσο, στὸ πλαγιασμένο καὶ ρειπωμένο σπίτι, ὅπου μαζὶ με τοὺς ἄλλους πρόσφυγες θὰ γιόρταζε καὶ τοῦτο τὸ Πάσχα, Πάσχα πένθιμο, Πάσχα νεκρό.

Μπαίνοντας στὸ δωμάτιό του, βρῆκε τὴν παπαδιά του πλαγιασμένη σὲ μιὰ γωνιά. Τὰ μάτια της πηγὴ δακρῶν.

—Τὶ κλαῖς παπαδιά; Ὁ Θεὸς μέγας. Ὁ Ἰώβ...

—Δὲ θὰ σβύσει, πιά αὐτὸς ὁ Ἰώβ ποῦ νὰ χαθῆ καὶ τ' ὄνομά του, Γὼ δὲν εἶμαι Ἰώβ. Γὼ ὑποφέρνω τώρα μακρὰ πὲ τὸ σπίτ' μου, πὲ τὸ χωριὸ μ', ποῦ ἡ ἄνοιξη τὸ στολίζει τώρα καὶ τὸ ποτάμ' μας τὸ δροσίζ' καὶ τόμορφαίν'. Τὶ τὸν θέλω τὸν Ἰώβ, παπᾶ μ', μακρὰ πὲ τὰ παιδιά μ'; Ποῦναι τὰ κορίτσια μ'; Τὰ κόκκαλα τῶν παλικαριῶν μου ποῦ τὰ πατοῦν τὰ Τούρκικα ποδάρια ζητοῦν θυμιάμα, ζητοῦν ράντισμα κρασιοῦ μεγαλοσάββατο σήμερα, παπᾶ μ', καὶ σὺ με λές Ἰώβ!

— Καὶ τί με λές, παπαδιά μ', νὰ κάνουμ'; Τὶς Θεὸς μέγας ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν;

Ἡ πολιτεία ὅλη στὸ πόδι τοιμάζεται. Παντοῦ αἵματα καὶ σφαχτὰ καὶ κόκκινες νεροαυρὲς ἀπὸ τὰ σπίτια. Τὰ παιδιά στοὺς δρόμους τραγουδοῦν τετράφωνα. «Ἐρρανὸν τὸν τάφο...» Ψωνίζει ἢ ἀρχοντιά καὶ ἡ φτωχολογιά κλαίει καὶ μοιρολογᾷ τὴν κακομοιριά της.

Τάστέρια τρεμοσβήνουν ἓνα ἓνα καὶ σὰν καντήλια τοῦρανοῦ φωτοῦν τ' ἀπέραντο χάος. Παρήγορα δείχνουν τὸ εἶναι τους.

— Παπαδιά, νὰ κοιμηθοῦμ' λιγάκ' καὶ μεῖς. Πρέπ' νὰ ξυπνήσουμ' στὰ χτυπήματα τῆς καμπάνας εἶπε.

Ἔτσι εἶτανε συνειθισμένος ἀπὸ τὸ χωριὸ του νὰ κάνει, πρὶν μπῆ στὴ λειτουργία τῆς Ἀνάστασης καταστόλιστος καὶ λαμπροφορέμενος.

Ὅλοι κοιμοῦνται μέσα στὸ ἔρημο σπίτι, ποῦ τὸ σκέπαζε ἡ καταχνιά καὶ ἡ ἀπελπισία μιᾶς ζωῆς μαύρης. Μόνο ἡ παπαδιά ξαγρυπνᾷ καὶ μετροφυλλᾷ τὴ ζωὴ της. Στὰ μάτια της δὲν καταβαίνει ὕπνος. Γκουρλωμένα τᾶχει καρφώσει στὴν φτωχειὰ της καντήλα, ποῦ σιγοκαίει. Ὅπως σιγοσβήνει αὐτὴ με τὸ σωμὸ τοῦ λαδιοῦ της. Ἔτσι σιγοσβήνει καὶ ἡ διάθεση τῆς παπαδιάς γιὰ τὴ ζωὴ. Δὲ θέλει νὰ

ξημερωθῆ μετὴ γιορτῆ μέσα σὲ τέτοια δυστυχία, μακρὰ ἀπὸ τὶς κόρες της, μακρὰ ἀπὸ τὴν ἀλλοτινὴ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ πρὶν χτυπήσουν οἱ καμπάνες, πρὶν ξυπνήσει ὁ παπᾶς της, ἄγρια καὶ τρελλὴ ἀπὸ ἓνα πόθο ἄσβεστο γιὰ τὰ περασμένα, παίρνοντας τὴ ζώνη τοῦ Παπασταμάτη, κατέβηκε προσεχτικὰ τὰ λίγα σκαλοπάτια τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπαίνοντας στὸ γκρεμισμένο πλυσταργιὸ δῶκε τέλος στὴ ζωὴ της.

— Παπᾶ μ' σχώρεσέ μ' τέτοια μέρα χρονικιά !.

Γλυκοχτυποῦν οἱ καμπάνες, οἱ λατέρνες χύνουν τοὺς μεθυστικούς τους τόνους, τὰ ντέφια βογγοῦν, οἱ δρόμοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ τὰ πλήθια τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τρέχουν νὰ προλάβουν τὴν Ἀνάσταση.

Ξυπνώντας κι' ὁ Παπασταμάτης, ἀπὸ τὸ γλυκὸ τοῦ ὄνειρο χωρισμένος, τὸνειρο ποὺ τοῦ ἔδινε τὴν εὐτυχία νὰ κάνει τὴν Ἀνάσταση στὸ θρυλικὸ χωριὸ του, ὅπως στὰ σαράντα χρόνια τῆς παπαδικῆς του, φώναξε:

— Παπαδιά, παπαδιά ! Εἶμαστε στὸ χωριό. Ἔλα στὴν Ἀνάστασ' . Τὰ γλυκὰ χτυπήματα τῆς καμπάνας τοῦπλᾶσαν τοῦ κακόμοιρου τὸ πιὸ γλυκὸ τῆς ζωῆς του ὄνειρο, τοῦ γλύκαναν τὴν ψυχὴ. Εἶχε πεῖ στοὺς συχωριανούς του τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

— Παπαδιά, ξαναφώναξε, παπαδιά ποῦ εἶσαι ;

Μάταια φωνάζεις παπά μου ! Ἡ παπαδιά μετὴ τὴ γλῶσσα ἔξω καὶ τὰ μάτια μισοβγαλμένα ἀπὸ τὶς κόγχες τους, εἶχεν ἀποτραβηχθεῖ πιά στὸν ἄλλο κόσμον, τὴν ἄλλη ζωὴ, ξεκουρασμένη ἀπὸ τὸν ἀγία-τρευτὸ της πόνο, τὸν πόνο τῆς νοσταλγίας καὶ τοῦ ἀτέλιωτου καημοῦ τῆς προσφυγιάς. Τὴν ἤθελε αὐτὴ τέτοια Ἀνάσταση ; Ἡ πίστη της εἶχε χαθεῖ, εἶχε σβύσει....

ΠΑΣΧΑ ΤΟ ΤΕΡΠΝΟΝ

Ἄν ἔμπαινες τὴ μεγάλη κάμαρα τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ γιομάτη στρώματα στὴ σειρὰ ὠμοιαζε σὰ στρατώνας, θᾶκουγες τᾶμέριμνο ἀνάσασμα ἑπτὰ παιδιῶν ποὺ κοιμότανε χαριτωμένα ὄλα, καὶ μόνο τὴν καντήλα θᾶκουγες νὰ τσιτσιρίζει ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι μὲ τοὺς ἁγισαράντα—μάρτυρες, παγωμένους μέσα στὴ λίμνη νὰ ψάλλουν «ἀλγεινὴ ἢ πηξίς, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ παράδεισος» καὶ τὸν Ἁγιγιάννη τὸ νηστευτὴ, αὐστηρὸν καὶ κοκαλένιον, νὰ ὑψώνει τὸ χέρι του στοῦ Χριστοῦ πάνω τὸ κεφάλι, πατώντας στίς ὄχθες τοῦ Ἰορδάνη.

Εἶναι τὸ σπῆτι τοῦ Παπαευθύμιου, ποὺ ὁ εὐλογημένος βάλθηκε σὰν τὸν Ἰακώβ, νάραδιάσει δώδεκα γιούς στὴ σειρὰ δώδεκα παλικάρια.

Ὁ Παπαθύμιος κιαυτός κοιμάται καὶ ξεκουράζεται καὶ ροχαλίζει. Ἐπρεπε πιά νὰ κοιμηθῆ κιαυτός, κουρασμένος ἀπὸ τοὺς νυχτοήμερους ἅγιους κόπους μιᾶς ἑβδομάδας. Καὶ πρὶν πέσει ὁ ἥλιος σὰν καλοψούνισε στὴν ἀγορὰ τοῦ Θεοῦ τὰ καλά, ἔπεσε καὶ πλάγισσε, γιὰ τὴν ἀνάσταση. Κοιμάται στὸ πλαγινὸ τῶν παιδιῶν δωμάτιο, ὅπου ἄλλη καντήλα κρέμεται πάνω ἀπὸ τὸ ράφι μὲ τὰ ἱερά του βιβλία, ποὺ ξεκουράζονται κιαύτᾳ γιὰ νὰ ξανανοῖξουν χαρούμενα ἀπόψε νύχτα τὰ φύλλα τους στὴν ἀκολουθία τῆς Ἀνάστασης. Τὰ φύλλα τους ποὺ στέκουν σταλαγμένα ἀπὸ παλιές σταλαγματιές κερῶν τόσων χρόνων, σταλαγματιές ποὺ χύθηκαν πάνω τους καὶ σκέπασαν τᾶρχικὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦμέγα τοῦ Ἐπιτάφιου Θρήνου ἢ τὸ ἄλφα τοῦ ἀποδειπνοῦ ἢ ποὺ κάνουν ν'ἀντιφεγγίζει κάτω ἀπὸ τὴ διάφανη του ἐπιφάνεια τὸ ἔ ρ ρ α ν α ν ἢ τὸ ὦ γ λ υ κ ὺ μ ο υ ἔ α ρ.

Εἶναι τὰ ἱερά βιβλία ἀπὸ τὴ Βενετία, ποὺ ἕναν αἰῶνα τώρα κιάπο ἰπάπο πρὸς πάπον κληρονόμησεν ὁ Παπαθύμιος, ποὺ τὸ σόγι του εἶταν παπαδοσόγι, κι' ὁ πατέρας του παπᾶς κῆξαρχος, κιαυτός παπᾶς ἀπὸ τριανταπέντε χρόνια καὶ διάδοχός του στὴν ἴδια ἐκκλησιά κιὸ ἀδερφός του παπᾶς καὶ πάει λέγοντας

Καιμάται καὶ θαρρεῖς χαμογελᾷ ἢ γαλήνια του μορφή μὲ τὰ ξανθὰ γένεια του, μὲ τὰ σγουρά του μαλλιά χυμένα στὰ τρίδιπλα μαξιλάρια του.

Ἡ παπαδιά ἀκόμα χουσιμετεύγει. Εἶναι στίς μέρες της νὰ χαρίσει στὸν Παπαθύμιο καὶ ὄγδοο παιδί σήμερα αὔριο θὰ γεννήσει εἴπε ἡ μαμή—καὶ ὁμως στὸ ποδᾶρι ἀκόμα τοιμάζει.

Ἐφτά παιδιά—ἑφτά ἀγόρια—τοὺς ἔλουσε, τοὺς χτένισε, τοὺς ἄλλαξε ἀσπρόρρουχα, τοὺς ἔλαμψε τὴν ὄψη μὲ σαπουνάδα, ἐκεῖ στὸ πλυσταργιό, στὴ σκάφη πάνω σκυμμένα. Ἐκεῖ ἔτριψε τὸ κεφάλι τοὺς, κουρεμμένο μὲ τὴν ψιλὴ μηχανὴ ἀπὸ τὸν Παπαθύμιο, ποὺ ἔκανε στὰ παιδιά του καὶ τὸ μπαρμπέρι, ἀραδιάζοντάς τα τὸνα πίσω ἀπὸ τᾶλλο, μέσα στὴν ἀνοιξιάτικη αὐλή, καὶ μὲ τὴ μηχανὴ ἀποψιλώνοντας τὸ κεφάλι τοὺς, σὰν τὸν πιὸ ἐπιδέξιο τεχνίτη, καὶ στὸ τέλος δίνοντάς τοὺς καὶ μιὰ σβερκιά, ποὺ ἂν τὴν ξεχνοῦσε ὁ πατέρας τοὺς μὲ τάνασκουμπωμένα ἀντεριά του καὶ τὰ γυρισμένα μανίκια του, τοῦ τὴν ἀποζητοῦσαν τὰ παιδιά τοῦ, θαρρῶντας τὴν χρειαζόμενη.

—Ἄφεντίτς, δὲ μὲ χτύπες κῆνα σβέρκο.

—Νὰ σου καὶ σὺ ἓνα σβέρκο... καὶ τοὺς χτυποῦσε.

Ἡ παπαδιά μονάχα ἀκόμα πολέμα κιὰγωνίζεται. Τόσες δουλειές, τόσοί κόποι καὶ ὁμως εἶναι χαρούμενη, κιὰκούραστη—πάει μεσάνυχτα—ἀγρυπνᾷ. Στὸ προσκέφαλο τοῦ κάθε τῆς παιδιοῦ, ἀνοίγοντας τὸ ντουλάπι τῶν ἀσπρόρρουχων, σχημάτισε ἑφτά δέματα. Τὸ φαντὸ πουκάμισο, τὸ σῶβρακο, τὴ φανέλα ἀπὸ πάνω—ὄλα ἔργατα τῶν χειρῶν τῆς—ὕστερα τὰ γοραστὸ πουκάμισο, καλοσιδερωμένο, τίς κάλτσες. Στὸ προσκέφαλο τοῦ κάθε παιδιοῦ τῆς αὐτὰ ὄλα ἀπιθωμένα σὰν ψωμί τὸνα ἀπὰ στᾶλλο, προσμένουν, βουβά κιὰμίλητα καὶ λευκάζουν ξεαυγισμένα στὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ καὶ μοσχομυρίζουν σαποῦνι.

Μὰ καὶ παπᾶς ἔκανε τὸ χρέος του. Ἀπὸ νωρὴς Μεγασάββατο κατεβαίνοντας στὴν ἀγορὰ, ψώνισε γιὰ τὰ γόρια του, ὅπως καὶ τὰ Χριστούγεννα—τὰ μποτίνια τοὺς, τὰ τσόχια μποτίνια τοὺς, ποὺ θὰ τὰ πρωτοφορέσουν σὰν πᾶ νὰ μεταλάβουν, τὰ μποτίνια μὲ τσόχα γαλάζια ἢ κόκκινη καὶ μὲ μασκαρέττα πέτσινα, τὰ χαριτωμένα αὐτὰ παπούτσια—τὴν τρέλλα τῶν παιδιῶν.

Κεῖ στὴν ἀγορὰ—στὸ τσαρσί—κατεβαίνοντας ὁ Παπαθύμιος μὲ τὴν τσούρμα τῶν παιδιῶν του, τοὺς ἔβαλε νὰ διαλέξουν τὸ ζευγάρι ποῦθελαν.—Σὲ λίγες μέρες θᾶρτουμ' νὰ πάρουμ' καὶ τὴ Ἰσὰκ τὰ πατίκια, εἴπε στὸν Καβάφ' τὸ Νικολάκ', ποὺ ἦταν ὁ παπουτσηὶς τῶν παιδιῶν του.—Μὲ τὸ καλὸ, παπᾶ, τοῦπε, μ' ἀφοῦ ἔχς Ἀβράμ, πρέπ' νὰ κάνς καὶ Ἰσὰκ.

—Μὲ τὴν εὐκὴ τῆ Θεοῦ θὰ τὰ κάνω δώδεκα καὶ γώ, εἶπε, καὶ θὰ συχάσω.

Ἔτσι τοὺς γύρισε πίσω στὸ εὐτυχισμένο σπίτι του. Καὶ τοὺς ἔβλεπε νὰ βαστᾶ ὁ καθένας—ἑπτὰ ἀγόρια παρακαλῶ—ἀπὸ τὸ σπάγγο δεμένα τὰ μπουτίνια ποὺ διάλεξαν, καὶ χαρούμενα νὰ μπαίνουν στὴν αὐλόπορτα τοῦ σπιτιοῦ, χώνοντας τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο ὡς τὸν πιὸ μικρὸ Ἀβράμ.

Νά, καὶ τὰ μπουτίνια τους λοιπὸν πλάγι στάσπρόρρουχα, πάνω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους. Τᾶχουν ἀπιθώσει αὐτοῦ μοναχὰ τους πρὶν κοιμηθοῦν, ἐνθουσιασμένα, τρισευτυχισμένα. Ξυπνώντας μὲ τὰ χτυπήματα τῆς καμπάνας, λαγαρισμένα ἀπὸ τὸ πλούσιμο καὶ λούσιμο, θὰ λευκοφορέσουν, θὰ ποδιθοῦν τὰ τσοραπάκια τους—ἔργα τῆς κυρὰ παπαδιάς—, θὰ βάλουν τὰ χρωματιστὰ τους μπουτίνια κιὰπὸ πάνω τὴ φορεσιά τους μὲ τὸ ντόκι ραμμένη, ποὺ κιαυτὸ τὸ ὕφαινε μὲ τάτσαλένια τῆς χέρια ἢ ἀκρίτισσα μάννα, ὠραῖα καὶ πλουμιστὰ σὰν ἀπὸ φάμπρικα φερμένο, μὲ γραμμὲς νόστιμες, καὶ θὰ πᾶν βαστώντας τὴ λαμπάδα τους τὸ καθένα—συνοδιὰ τοῦ πατέρα τους—γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν ἀπὸ τὸν *εξάριπλο* ὡς τὸ *πῦν ἀπολύεις*, ἄλλα στὸ ἱερό, ἄλλα στὸ προσκυνητᾶρι κιἄλλα στὰναλόγι τοῦ ψάλτη μὲ τὶς γλυκόλαες φωνίτσες τους, μὲ τὰ μελωδικὰ τους ψαλσίματα.

Ὅλη τὴ μεγάλη βδομάδα ὁ τροβλλὸς τῶν Ἀγισαρανταμάρτυρων βόιξε κιάντηχησε τὶς φωνές τους. Ἐφαλαν ὅλα τὰ τροπάρια. Ἄπὸ τὸ «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος» τῆς πρώτης ὀλονυχτιᾶς ὡς τὸ «Ἐρραναν τὸν τάφον» καὶ τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν» τοῦ Μεγαλοσάββατου καὶ τὸ «τὶς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν», ὅτε πλιά τελειώνουν οἱ ἀκολουθίες τοῦ «φρικτοῦ πάθους».

Τὶ παιδιὰ ἀλήθεια! Ἡ χαρὰ τῆς γειτονιάς, τὸ καύχημα τοῦ μαχαλαῶ. Κοιμοῦνται τώρα, κὴ μάννα τους μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα τοιμογέννητη γοιώθει τὸν ἀνασασμὸ τους γιὰ ψαλμωδία. Ἡ μεγάλη κάμαρα μὲ τὰ ἑπτὰ στρώματα στὴ σειρά ἀποπνέει ἄρωμα ἀγιωσύνης, ἄρωμα ἀγγελικὸ, γιὰτὶ καὶ πρὶν κοιμηθοῦν θύμισαν καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ στρώματά τους ἀκόμα τιτίβισαν, σὰν τὰ πουλιά ὅταν κουρνιάζουν, τὰ ἱερά τροπάρια κέψαλαν ὠραῖα καὶ σίγησαν τὸ σπίτι μὲ τὶς ἑπτὰ ὀμαλὲς κιἄσκημένες φωνές τους, σὰν ἑπτὰ καναρίνια στὸ κλουβί. Ὅλη ἡ ἀκολουθία διαβάστηκε, σὰν πρόβα ὕστερνη καὶ ὁ ὕπνος πλάκωσε τὰ βλέφαρά τους.

Καὶ σὰν ἀπίθωσεν ἡ παπαδιά σῶλων τὰ προσκέφολα τὴ ντυμασιά τους καὶ ἔνοιωσε κιαυτὴ τὴ δύναμή της νὰ τῆς φεύγει, ἔσυρε γιὰ λίγο νὰ ξεκουραστῆ. Ἐκανε τὸ σταυρὸ τῆς πολλὰς φορές, κάτι ψι-

θύρισε στὰ χεῖλη της ἀνάμεσα—μιὰ προσευχούλα—, ἔρριξε μιὰ ὑστερνὴ ματιὰ στὰ παιδιά της μέσ' ἀπὸ τὰχνὸ φῶς τῆς καντήλας, καὶ πατώντας στὰ νύχια πρόφτασε σιγὰ νὰ γύρει πλάγι στὸν παπᾶ ποὺ κοιμότανε τρισευτυχισμένος. Ἡ καντήλα ἔκαιε πάνω στὸ ράφι μὲ τὰ βιβλία του καὶ τσιτσίριζε κάποτε. Τὰ βιβλία, κουρασμένα ὅλη τὴ βδομάδα, σιωποῦν κι αὐτὰ γιὰ νὰ ξανανοιξοῦν πάλι νύχτα, σὲ λίγο, μὲ τὰ γλυκὰ τροπάρια γραμμένα στὴ γραμμὴ : «Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον ἀναδέδεικται», «Αἱ μυροφόροι γυναῖκες ὄρθρου βαθέος...»

Βαρεμένη ἡ παπαδιά καὶ στὴν ὥρα της νὰ γεννήσει τὸν Ἰσάκ, ποὺ πρόσμενε ὁ Παπαθύμιος, ἔκλεισε τὰ βλέφαρά της, ὁ φύλακας ὀκτῶ ψυχῶν καὶ χανότανε σᾶλλους κόσμους. Ἡ παρακώρη της ἀπὸ καιρὸ κοιμότανε κι αὐτὴ κουρασμένη.

Δὲν εἶχε καλὰ καλὰ ἀκόμα βυθιστῆ ἡ καλόβολη πρεσβυτέρα στὸν ὕπνο καὶ ὁ παπᾶς ξύπνησε. Σὰν ρολόγι στημένο, ἔτοιμος.

Ἡ ἀνοιξιὰτικὴ ὥρα, τᾶλαφρὸ φύσημα τῆς νύχτας, τὸ ἀνέμισμα τῶν δέντρων, ποὺ μόλις ξεπέταξαν τὶς φυλλωσιές τους, ὅλα τοῦ χάρισαν ἕνα ξύπνημα εὐχάριστα. Ἄνοιξε τὸ τζάμι. Ἐνα ἄρωμα χύθηκε ἀπὸ τὴν αὐλὴ μέσα στὸ στενόμακρο δωμάτιό του. Οἱ μουσκοβολιές τοῦ μπαχτσέ σκόρπισαν καὶ ἡ γλυκεῖα ἀνοιξιὰτικὴ εὐωδιὰ ἀγγιξε τὰ ρουθούνια τῶν παιδιῶν στὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας.

—Παιδιά, σκωθῆτε ! φώναξε.

Καὶ τὸ σπῖτι ἀλάλαξε. Ἐφτὰ παιδιά στὸ πόδι. Ἐφτὰ ἀγόρια, γεμάτα ζωὴ. Κι ὁ πιὸ μικρός, ὁ ἐξάχρονος Ἄβράμ, κι αὐτὸς πετάχτηκεν ἀπὸ τὸ στρώμα.

Καὶ νᾶ, ἡ καμπάνα τῆς μητρόπολης ἀπὸ μακρῶς, σὰν λάλημα ἐλπιδοφόρο τῆς ἀνάστασης ἔφτασε στάφτιά τους κι ἔδιωξε τὴ γαλήνια σιωπὴ τῆς νύχτας. Καὶ σὲ λίγο τὴ βαρεῖα βραχνὴ φωνὴ σκέπασε ἡ φωνὴ τῆς καμπάνας τῶν Ἁγισαράντα μάρτυρων. Τὶ ὁμορφιά, τὶ εὐτυχία, μέσα στ'ἀνοιξιὰτικο ἐλαφροξύπνημα. Θαρρεῖς καὶ κατέβαινε ἕνας ἤχος ἀπὸ τὰ οὐράνια, ὄχι μιᾶς καμπάνας, χιλιάδων, ποὺ διαλαλοῦσαν πῶς τὸ γένος τῶν Ρωμιῶν ἀναστεινότανε καὶ ἄνοιγε τὶς πόρτες τοῦ Ἄδου γιὰ νὰ βγοῦν οἱ ἀλυσσοδεμένοι ραγιαδες, δοῦλοι τεσσάρων αἰώνων.

Ὅπως τὸ πρωινὸ τῶν χελιδονιῶν μίλημα, ἔτσι ἔσκασε καὶ τὸ μίλημα ἀπὸ ἑφτὰ στόματα. Καὶ τὰ ἑφτὰ παλλικάρια τῆς πρεσβυτέρας τοῦ Παπαθύμιου ἔλαμπαν καλοπλυμένα καὶ καλοντυμένα μεσ' τὰ ρουχαλάκια τους καὶ σὰν κουκλάκια ψεύτικα, φορεμένα ἔτσι, ἔσκυβαν τὰ πιὸ μικρὰ νὰ χαροῦν στὰ πόδια τους τὰ μπότινια μὲ τὴ

γαλάζια ἢ κόκκινη τσόχα πού τᾶδιναν φτερά στὰ πόδια. Τί χαρά, τί λάλημα!

Ὁ Παπαθύμιος, φοραίνοντας τὴν τσόχινη γούνα του καὶ τὸ λαμπρὸ τζουμπέ του μὲ τὰ ξανθὰ του γένεια χυτὰ καὶ καλοχτενισμένα, ἀποπνέοντας ἀγιωσύνη, γεμάτος κατάνυξη, ὠδηγοῦσε σὲ λίγο τὰ ἐφτά του ἀγόρια στὴν ἐκκλησιά, φέρνοντας καὶ τὸ πανέρι μὲ τὸ τσουρέκι καὶ τὰ κόκκινα αὐγά, πού θὰ χάριζε στὴν ἀπόλυση στοὺς προεστοὺς καὶ θὰ ἔκαμνε τὴν ἀγάπη. Καὶ διαβαίνοντας τίς μεγάλορτες τοῦ ἀψηλοῦ καμπαναριοῦ, ἔμπαινε πρῶτος στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ μαρμαροστρωμένο, μὲ τοὺς μπαχτσέδες γιομάτους μωσκοβολιά καὶ ὁμορφιά.

Ἡ παπαδιά σηκωμένη τοὺς ξεπροβόδησε καὶ ἀτεκάμενη στὴν ὀξώθυρα τοὺς ἔλουε μὲ τὴ ματιά της ὡς πού χάθηκαν στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου. Ἡ φτωχιά δὲ μπορούσε νὰ κολουθήσῃ τὰ παιδιά της, νὰ τὰ χαρῆ ἀπὸ κοντὰ στὴν ἐκκλησιά.

Καὶ μπαίνοντας ὁ Παπαθύμιος τὸ ἱερὸ ἀκολουθημένος ἀπὸ τὰ βλαστάρια του, δόθηκε στίς ἐτοιμασίες τῆς ἀκολουθίας. Καὶ σὰν ἐχύθη ὁ λαὸς ἀπὸ παντοῦ λαμπροντυμένος καὶ ἐπλημμύρισε τὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς μὲ τίς λαμπάδες στὸ χέρι, τότε κι αὐτὸς ἔβαλε εὐλογητὸ κι ἄρχισε νὰ χύνεται μελωδικὰ ἡ φωνὴ τῶν ψαλτάδων, καὶ οἱ φωνές τῶν παιδιῶν του ὑψώθηκαν ἁρμονικές. Ὁ τροῦλλος τῆς ἐκκλησιᾶς βούϊξε «Κύματι θαλάσσης τὸν κρύψαντα πάλαι διώκτην τύραννον», «Σὲ τὸν ἐπὶ ὑδάτων κρεμάσαντα πᾶσαν τὴν γῆν...»

Τὸ τρικέρι του, πού ὁ καντηλανάφτης ἔχυσε ξεχωριστὸ γιὰ ὅλη τὴ διακαινήσιμο βδομάδα, στέκεται ἕτοιμο στὸ ἀσημένιο σαντάνι στηλωμένο. Κι ὅταν πλημμύρισαν πλιά μέσα κι ὅξω οἱ Ἁγισαραντὰ μάρτυροι, τότε ἀνάβοντάς το, ἀνοιξε ὁ Παπαθύμιος τὰ «δημόθυρα» καὶ ὑψώνοντας τὸ ἅγιο φῶς μὲ τὴ βαρεῖα ἀσκητικὰ φωνὴ του, ἄρχισε νὰ ψάλλει: «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός».

Μονομιᾶς ἔλαμψε ὁ τροῦλλος. Οἱ Ἁγιοὶ χαμογέλασαν, θαρρεῖς κι οἱ Ἁγισαράντα—μάρτυροι κι αὐτοὶ ξεπάγωσαν μέσα στὴν παγωμένη τους λίμνη. Οἱ πολυέλαιοι ἄστραψαν καὶ τὰ πρόσωπα ὅλων πλημμύρισαν χαρούμενα κι ἐκφραστικά.

Καὶ σὲ λίγο ὀλόλαμπρα ντυμένος στὰ χρυσὰ του ροῦχα, σὰν ἅγιος μέσ' τὰ πλούσια χρώματα τοῦ ζωγράφου, βαστώντας τὸ τρικέρι του στὸ παχουλὸ του χέρι μὲ τὰ κατάχρυσα ὑπομάνικα κατέβαινε τὸ σκαλοπάτι τῶν δημόθυρων μὲ τὰ γόρια τοῦ ὀλόγυρα τοῦ ψέλνοντας σὲ ψαλμωδία βαρεῖα καὶ χαρμόσυνη τὸ ἀρχαῖο μέ-

λος σὲ βῆμα τροχαϊκὸ «τὴν ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ, ἄγγελοι ὕμνοισιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν». Νόμιζες πὼς ἄνοιξαν οἱ θόλοι τοῦρανοῦ καὶ χύθηκε ἄγγέλων ἁρμονία.

Ἔτσι ὁ Παπαθύμιος ὕψωσε τὴ φωνή του στὸν ἀλόγυρο καὶ σκόρπισε μέσα στὴ σιγαλιά της βαρυφωνόντας τὰ ρήματα τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ ξυπνοῦσαν στὴν ψυχὴ τοῦ δούλου τὴν ἐλπίδα, τὴ χαρὰ: «οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἐγήγερται προάγων εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.» καὶ βροντοφώνησε τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

Ἡ παπαδιά δὲ μπόρεσε νὰκούσει τοῦ παπᾶ τὴ φωνή, ὅπως κάθε χρόνο. Κοιλοπονώντας κοτόπι ἀπὸ τὸ ποδιάβασμα τῶν παιδιῶν της ἔστειλε τὴν παραδούλα στὴ μαμὴ. Κιὼς ποὺ νὰ γοῶσει ἕναν πόνο κιἕνα δεύτερο, στὸν τρίτο μαθημένη στίς γέννες, ἔφερνε στὸ φῶς τῆς καντήλας τὸ ὄγδοο ἀγόρι της, τὸν προβαφτισμένο Ἰσάκ. Ἡ μαμὴ κόβοντας ἕνα μεγάλο κομμάτι βασιλικῶ καὶ γιομίζοντας ἕνα μπουκάλι καθαρὸ νερό, ἔβαλε τὸ βασιλικὸ μέσα καὶ τρεχάλα πετάχτηκε στὸς Ἁγισαρανταμάρτυρες νὰ φέροι τὴν εἴδηση τοῦ Παπαθύμιου.

—Παπά, τοῦπε πρόσχαρη, ἡ παπαδιά ξελευτερώθηκε. Διάβασε μιὰ εὐκὴ τὴ παιδιοῦ—τὴ Ἰσάκ.

Ὁ Παπαθύμιος λειτουργώντας, μέσα στὴ χαρμόσυνη λειτουργία ἔνοιωσε διπλὴ χαρὰ. Χτύπησε ἡ καρδιά του, μὰ στάθηκε μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα ὑπομονητικῶς. Δίχως νὰ διακόψει τὴ λειτουργία του,—ὅπως ἔκαμε, μιὰ φορὰ ὁ Βυζαντινὸς Πατριάρχης μαθαίνοντας πὼς γένησέ ἡ φοράδα του,—μὲ πιὸ καρδιά χαρούμενη δυνάμωσε τὴ φωνὴ του, ἔψαλε, βλόγησε καὶ διάβασε καὶ τὴ μεγάλη εὐκὴ ἀπὸ τὸ δεσποτικὸ καὶ εἶπε τό: «νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες» καὶ μοῖρασε αὐτὰ στοὺς προεστοὺς κέπιτροπους.

Καὶ σὰν ξεφόρεσε—χρυσὴ ὥρα—τὰ χρυσὰ του ροῦχα καὶ μετάλαβε κόσμο μελεγοῦνι, συνοδευμένος ἀπὸ τὰ παιδιά του μὲ τίς λαμπάδες ἀναμμένες καὶ μὲ ψαλίματα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά ὡς τὸ σπίτι του, πῆγαινε νάντικρύσει τὴν παπαδιά του λεχῶνα καὶ τὸν λαμπριάτικο Ἰσάκ, ποὺ τέτοια μέρα λαμπρὴ ἐρχότανε στὸ φῶς.

Μπαίνοντας τὴ θύρα μὲ δάκρυα στὰ μάτια μαζὺ μὲ τὰ παιδιά του ἔψελνε: « ὦ θείας, ὦ φίλης, ὦ γλυκυτάτης σου φωνῆς, μεθ' ἡμῶν ἀψευδῶς γάρ...»

Ἡ παπαδιά συγυρισμένη στὸ κρεβάτι δεχότανε τὰ φιλιὰ τῆς ἀγάπης. Χαμογελοῦσε τρισευτυχισμένη, μὲ τὸν Ἰσάκ πλάγι της σαστισμένον νὰ βλέπει παράξενα.

Τὸ τραπέζι πλούσιο. Ὅχιτῶ ἀστραφτερά πρόσωπα καθισμένα γύρω στὸ σοφρά, κουταλίζουν τώρα τὴ σούπα τους. Εἶναι ἡ ποθητὴ σούπα, ὕστερα ἀπὸ νηστεία μιᾶς μεγάλης σαρακοστῆς, ὕστερα ἀπὸ κόπους τόσων ἡμερῶν στὴ σειρά.

—Ἔ, παπαδιά, τῆς εἶπε ὁ Παπαθύμιος πηγαίνοντας κοντά της.

—Τῆ χρόν' καὶ τὸν Ἰακώβ.

—Πὲ τὴν εὐκῆσ' παπα μ', εἶπε μὲ κουρασμένη φωνὴ ἡ παπαδιά.

Καὶ πλησιάζοντας γύρω της τὰ παιδιά ὄλα, τσογγρισαν ταὺ γὰ τους καὶ ταὺ γὸ της καὶ ταὺ γὸ τοῦ Ἰσάκ καὶ τῆς ἔψαλαν τὸ «Ἄγγελος ἐβόα».

Ὁ οὐρανὸς—ἀκόμα βαθεῖα χαράματα, λαμπύριζε μὲ τὰ κούραστα φανάρια του, μὲ τὰ κοίμητὰ του μάτια, σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας. Τὰ κοκόρια λαλοῦσαν τὰ ξημερώματα. Ἡ ἀνοιξιὰτικὴ δροσιὰ χυνότανε εὐχάριστη καὶ ἡ μοσκοβολιὰ τῶν λουλουδιῶν μεθοῦσε. Στὰ μάτια ἐρχότανε τώρα νὰ καθίσει ὁ γλυκὸς ὕπνος.

Τὸ τραπέζι τὸ πασκαλινὸ σὲ λίγο σηκωνότανε καὶ στὸ μεγάλο δωμάτιο τοῦ ὕπνου ἔβλεπεσ πάλι ἐφτὰ στρώματα στὴ σειρά. Τὸ φῶς τῆς καντήλας ἀντιφέγγιζε καὶ δὲν ἀκούγεσ παρά τὸ ἀλαφρὸ ἀνάσασμα τόσων ψυχῶν, πού μέσα στὴ χαρὰ τῆς Πασκαλιάς καὶ τὴ διπλὴ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰσάκ, μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὰ νυχτερινὰ μπαρούτια, πού ἀντιχοῦσαν στὸν Ἰσρακικὸ κάμπο πὼς τὸ ἑλληνικὸ γένος εἶ ἀκατάλυτο, ξεκουραζότανε ἀπὸ τοὺς κόπους μιᾶς ἐβδομάδας κατανύχτικῆς καὶ κουραστικῆς.

Κιὸ Παπαθύμιος τρισευτυχισμένος ξαπλωνότανε στὸ παχὺ στρώμα του, νὰ βρῆ δύναμη, γιὰ νὰ ποτελειώσῃ αὔριο καὶ τὴ Δευτερανάσταση. Κ' ἡ παπαδιά κοιμώτανε τὸν ὕπνο τῆς λεχῶνας, ἀφοῦ δοκίμασε ὄλη τὴ χαρὰ τῆς ἡμέρας γύρω της. Ἡ καντήλα, πού φώτιζε τὰ ἱερὰ βιβλία βαλμένα πάνω στὸ ράφι, φώτιζε καὶ τὴν Ἰλαρὴ τους μορφή. Ἐνας ἀνοιξιὰτικὸς ἀνασασμὸς μονάχα πρόδινε πὼς στὸ σπίτι τους μέσα, μέσα στὸ μεγάλο κοιτῶνα, εἶτανε τόση ζωὴ!

ΠΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

Μεσάνυχτα χτύπησαν οί καμπάνες. Μὲ τὰ φαναράκια ξεκίνησαν ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη κι' ἀπὸ τὴν πιὸ μακρυνὴ μεριά τῆς πολιτείας, οἱ φαμίλιες γιὰ τὴ μητρόπολη. Ὅλοι πηγαίνουν στὰ καλά τους βουτημένοι—ἄλλοι νὰ μεταλάβουν κι' ἄλλοι νᾶναι καθαροί—πετώντας τὰ ροῦχα τῆς δουλιᾶς.

Οἱ κυράδες ἀπὸ νωρίς, σάν ἔστρωσαν τὰ στρώματα, ἀνοίγοντας τὶς μουςάντριες, πῆραν ἀπὸ τὰ ντολάπια τὰσπρόρροῦχα ὄλων τοῦ σπιτιοῦ, πῆραν καὶ τὰ ροῦχα τὰ καλά καὶ τὰ πῆθῶσαν στὰ προσκέφαλα. Τὰ μικρὰ παιδιὰ κοιμηθῆκαν ἀγκαλιὰ μὲ τὰ μποτίνια τὰ τσόχινα ἢ τὰ κατίρια τὰ χρωματιστὰ καὶ μ' ὅ,τι καινούργιο τοὺς ἀγόρασαν οἱ μπαμπάδες τους. Οἱ μάγκες μὲ τὸν ἀλατζὰ ποῦφαιναν τὸ μισοσαράκοστο τοὺς ἔρραψαν καὶ τὰ ρουχαλάκια τους. Λουσμένα καὶ καθαρά κοιμούνται τώρα κι' ὄνειρεύονται. Καθαροί κ' οἱ μεγάλοι καὶ λουσμένοι, τοιμάζονται νὰ μεταλάβουν, βαστώντας ὄλη τὴ Σαρακοστὴ νηστεία. Ἀπόψε τελειώνουν τὰ βάσανα. Γιὰ νὰ μεταλάβουν ἔπρεπε νὰ κοιμηθοῦν. Καὶ τὰ σπῖτια μὲ τὶς καντήλες, μὲ τὸ τρεμάμενό τους φῶς εἶναι ἓνα ὄνειρο μέσα στὰ μεσάνυχτα. Ξαναχτυποῦν οἱ καμπάνες, κιῶσοι δὲ ξύπνησαν ξυπνοῦν. Τὰ φανάρια δὲ χρειάζονται τὴν ὥρα τούτη, — πού τὸ φεγγάρι χανότανε τὸν κατήφορο, καὶ σκαστὸ ἔχυνε τὸ φῶς του, — κιῶμως εἶναι ἡ παρηγοριὰ τῶν Χριστιανῶν χύνοντας τὸ φῶς τους διαβατάρικο στοὺς δρόμους μέσα, ἓνα φῶς ποὺ σχημάτιζε τόσους ἡσκιους ξωτικούς.

Στὸν ἀυλόγυρο τῆς μητρόπολης ὄλος ὁ ἀπέραντος μαχαλᾶς ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη στοιβάχτηκε. Ποιὸς νὰ πρωτοχωρέσει μέσα στὴ γερασμένη ἐκατόχρονη ἐκκλησιά, πού βυθίζεται στὴ γῆ μὲ τὰ σκαλιά της;

Καὶ σάν εἰπώθηκε τὸ Χριστὸς Ἄνεστη καὶ οἱ ἀνέμοι φέραν στὸ Θρακικὸ κάμπο πολὺ μακρὰ μὲ τὶς δυνατὲς καμπάνες τὸ μήνυμα τῆς Ἀνάστασης, ὁ κόσμος μετάλαβε καταναυχτικά, ρίχτηκαν οἱ πιστολιές μῦλο τὸ φρούρημα τῶν ζαπτιέδων καὶ διαβάστηκε ἡ γοργὴ καὶ γιομάτη μυστικισμὸ λειτουργία, εἰπώθηκε καὶ τὸ «Ἄγγελος ἐβόα» καὶ ὁ δεσπότης διάβασε τὴ μεγάλη εὐκὴ: «νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες... ἢ τράπεζα γέμει...», κιῶλοι σκορπίστηκαν στὰ πέρατα τῆς συνοικίας.

Τὰ σπίτια φεγγοβόλησαν ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά. Τὰ τραπέζια γιομάτα, φτωχῶν καὶ πλούσιων. Μὲ τὰ κεριά τῆς Ἀνάστασης ἀναμμένα μπῆκαν ὄλες οἱ νοικοκυρὲς τίς ξώπορτες καὶ μπαίνοντας σταύρωσαν στὸ κατώφλιο τὸ σταυρὸ μὲ τὴ μαυρίλα τῆς λαμπάδας.

Μυριοειπώθηκε στὶς στράτες καὶ μέσα στὰ σοκάκια, τὸ «Ἄληθῶς Ἀνέστη» σὰν ἀνταμώνονταν οἱ γνώριμοι καὶ οἱ γειτόνοι.

Φάγαν κ' ἤπιαν τώρα καὶ σῶλα τὰ τραπέζια τὰ κουτάλια χτύπησαν στὰ πιάτα ὀρεχτικά, ὕστερ' ἀπὸ τόσο κουραστικὴ νηστεία. Ἐφαγε κ' ἡ Ἀντίκλεια πού πολλές βολὲς λιποθύμησεν ἀπὸ τὴ νηστεία, ἔφαγε καὶ ἡ Πηγὴ, πὺ παρ' ὀλίγο νὰ πεθάνει μὲ τὸ τρίμερο τῆς νηστείας. Τσουγκρίστηκαν καὶ τ' αὐγά κι' ὁ Χρηστάκης τσάκισε τοῦ Θανάση, κι' ὁ Θανάσης τῆς Δέσπως, κ' ἡ Μόσκα τοῦ πατέρα τῆς. Ἡ χαρὰ κι' ἀγαλλίαση θροιάστηκε παντοῦ στὰ σπίτια.

Φαγωμένοι καὶ δυναμωμένοι ἀπὸ τὴ σούπα τὴν ἀύγοκομμένη καὶ τ' ὠραῖο καὶ φουσκωτὸ τσουρέκι μὲ τὸ γάλα, κοιμῶνται κι' ἀπολαβαίνουν ὄλοι τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου.

Τὸ πρῶι ὄλοι οἱ ἄντροι θὰ τριγυρῶσιν τὰ συγγενικά σπίτια νὰ εὐχηθοῦνε Χριστὸς Ἀνέστη. Ὁ ὕπνος τόσο γλυκὸς καὶ οἱ ὄρες τόσο γρήγορες!

Πρὶν τὸ μεσημέρι ὁ δεσπότης στὴ μητρόπολη, μέσα στὴ μεγάλη σάλα ἔχει καλεσμένους τοὺς προύχοντες. Ἐνα μεγάλο τραπέζι στημένο στὴ μέση ἔχει τοῦ Θεοῦ τὰ καλά: Ἐνα πανέρι αὐγά βαμμένα λογιῆς λογιῶ τσουρέκια καὶ κρασί. Κόβει ὁ ἴδιος τὰ τσουρέκια, κερνᾷ καὶ χαρίζει τὸ πασχαλινὸ αὐγὸ στὸν καθένα κι' εὐχεται «καὶ στὴν Πόλη». Εἶνε «ἡ ἀποστόλικὴ ἀγάπη».

Χτύπησαν τὰ ρολόγια τώρα μεσημέρι κι' ὄλα τὰ σπίτια μὲ τὰ τραπέζια στημένα χαίρονται τῆς Πασκαλιάς τὸ φαγοπότι. Μοσχομυρίζουν οἱ αὐλὲς μὲ τὰ ἀνοιξιάτικα λουλούδια, καὶ καταπράσινα τὰ τσιμισίρια δροσιζοῦν τὸ μάτι.

Συχνὲς οἱ κουμπουριὲς βροντοκοπᾶν ἀπάνωτὰ καὶ διαλαλοῦν τὸ Πάσκα στοὺς ἀλλόφυλους. Τὰ νταούλια κι' οἱ ζουρνάδες ἀκούγονται στὰ μακρυνὰ σοκάκια. Παρέκει τὰ παιδιὰ ψέλνουν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη. Τὰ μικρὰ γιομίζουν τοὺς δρόμους μὲ τίς σφυρίχτρες, καὶ τίς τρόμπες ἀπὸ ἤχους πού ξεκουφαίνουν. Οἱ κούνιες στημένες στὶς πλατεῖες καὶ φορτωμένες, κουνοῦν τὰ παιδιὰ μαζεύοντας τ' αὐγά καλάθια. Τὰ μεγάλα χάνια γιομάτα ἀπὸ ἑταιρεῖες τζαμπάζηδων. Οἱ τζαμπάζηδες καὶ σκoiνοβάτες, πὺ θὰ πορπατήσουν στὰ σκoiνιά

καί θά σφάξουν στο σκοινί τ' άρνί, τοιμάζονται. Τ' άπόγειωμα άρχίζουσι οί παραστάσεις. Οί παλιάτσι φορένουσι τά ρουχα τους και βάφονται. Τά νταούλια κι' οί ζευρνάδες λαλοῦν άδιάκοπα και ρυθμικά : ντουμλά ντουμλά λαλά ντουμλά ντουμλά.

Και οί μουχαλεμπιτζήδες κι' οί γλυκατζήδες κι' οί στραγαλατζήδες, τραγουδοῦν τά γλυκά τους :

Τζιτζιλι μίτζιλι ἄλλι γκιούλλου πέμπιλι κίρμιζι σεκερλερίμ...

Εἶναι οί περίφημοι τουρκαλάδες, πού, χίλιω λογιών ζαχαρωτά πλάθοντας, τά περιφέρουσι σ' ένα ξύλινο δίσκο πάνω στο κεφάλι τους.

Τά πανοράματα στημένα στις πλατεῖες ἄνοιξαν και οί χάρτινοι θίασοι τοιμάστηκαν, και τά λαϊκά θέατρα προβάρουσι τίς δωδεκάσκηνες κωμωδίες. Στα καφενεῖα οί παρέες στήσαν τὸ γλέντι. Νά ὁ περίφημος Μοτένης ὁ γλεντζές με τήν παρέα του, νά κι' ὁ Καλογιάννης ὁ αἰώνιος μεθύστακας ἀπό τή νύχτα πωμένος, με τή μαρίδα τῆς συνοικίας γύρω του, τραγουδά τὸ συνηθισμένο μονότονο τραγοῦδι του : Ἰμπι γιαλέλιμ....

Και με ρυθμὸ ἀπαγγέλει στα παιδιά βάζοντάς τα στη σειρά τά κατανόητα Γαλλικά του :

ἄνφαγκ μουντραί μίτσα μίτσα κόι

Εἶναι ὁ θεὸς τοῦ γέλιου τῶν παιδιῶν. Και τά παιδιά διασκεδάζουσι.

Νά και πάλι οί καμπάνες βροντοκοποῦσι χαρούμενα κι' ἀδιάκοπα για τήν ἀγάπη. Οἱ νουνές τώρα πλιά ξεπροβοδοῦσι τά βαφτιστικά τους χαρίζοντάς τα τὸ σουλταμαμούτη και τὸ κόκκινο αὔγὸ για τὰ τσουρέκια πού τις πῆγαν. Εἶναι ἡ Δευτερανάσταση. Θά διαβαστῆ ὁ ἔσπερινός. "Ολοι με τα κεριά στα χέρια πλημμυροῦσι τὴ μητρόπολη. Ὁ δεσπότης χρυσοντυμένος με τὰ πολύτιμα ρουχα γιομάτα χρυσοῦχα κουδούνια και τὴ μήτρα του κειμήλιο σωστό, κατεβαίνει τίς σκάλες τῆς μητρόπολης, με τοὺς παπάδες γύρω του και τοὺς ψάλτες πού ψάλλουσι τὸ Χριστὸς Ἄνέστη, τὸ ἄρχαῖο μέλος, πού σώθηκε κατά παράδοση ἀπὸ στόμα σὲ στόμα.

Εἶναι ἡ ὥρα πού πλειοδοτοῦσι ποιὸς θά βαστάξει στο γύρισμά της τὴν Ἄνάσταση με τὸ κοντάρι. Ἡ φιλοτιμία τῶν νέων ἀνάβει κιὸ ἕνας δίνει πλειότερα ἀπὸ τὸν ἄλλον.

—Δυὸ λίρες.

—Δυὸ και μισή.

—Τρεῖς!

—Τρεῖς λίρες κῆνα κάρτο.

—Τέσσερες ἐγώ.

Στὶς πέντε τὴν παίρνει ὁ Νίκος Σταθός. Καὶ ἡ πομπὴ ξεκινᾷ. Ἦχολογοῦν οἱ δρόμοι ἀπὸ τῆς ψαλμουδιῆς καὶ ἡ ἀνάσταση στολισμένη καὶ ὑψωμένη στὰ χέρια τοῦ παλλικαριοῦ, συμβολίζει ἀνάμεσα στοὺς Τούρκους τὴν ἀνάσταση τοῦ γένους ἀπὸ τὸ πείσιμό του τὸ πνευματικό.

Θυμιάζουν τώρα οἱ παπάδες στὸ ἄρχεμα τοῦ ἐσπερινοῦ σταυρωτᾶ μὲ τὸ δεσπότη μαζί καὶ οἱ ψάλτες λένε τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», τοῦ Γρηγορίου τοῦ Πρωτοψάλτη, κομμάτι κλασσικῆς τέχνης τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ ἐκκλησιὰ κατὰ τὸν ποιητὴ λάμπει στὸ ἀσῆμι, λάμπει στὸ χρυσάφι, ὅπως λάμπουν τὰ πρόσωπα ὄλων. Τώρα ψάλλουν τὸ δοξαστικό: «Παρήλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου τῆς χάριτος ἐλθούσης», στὸ μεγάλοπρεπο δεύτερο ἦχο τῶν ἑορτῶν. Καὶ οἱ τέσσαρες παπάδες τῆς μητρόπολης βγαίνουν ἀπὸ τὸ ἱερό νὰ κἀνουν εἴσοδο. Κατεβαίνει κι' ὁ δεσπότης ἀπὸ τὸ δεσποτικό καὶ ἀκούεται γλυκειά νὰ ὑψώνεται στοὺς θόλους τῆς ἐκκλησιᾶς ἡ θεία μελωδία: «Φῶς ἰλαρόν.» Εἶναι τὸ μέλος τοῦτο ποὺ ἔκαμε στὴν προχωρημένη Βυζαντινὴ ἐποχὴ τοὺς Ρώσσοις ἀπεσταλμένους τῆς αὐτοκρατορίσσης Ὀλγας νὰ γίνουν χριστιανοί, ὅταν στὴ Ἁγία Σοφία μέσα τᾶκουσαν ἀπὸ τριακόσια στόματα μελωδικώτατα.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν «εἴσοδο» μπαίνει κι' ὁ Δεσπότης στὸ ἱερό, νὰ διαβαστῇ τὸ Εὐαγγέλιο. Κι' ἀπόλαψεν ὁ κόσμος ἀπὸ τὸν Παπαθανάση τὰ Λατινικά, ἀπὸ τὸν Παπακωστόγιό τ' ἀρχαῖα: «ὁ οὖν Θεὸς μᾶς ..» καὶ τὰ Γαλλικά ἀπὸ τὸν Παπακωστάκη: «ἀγιάντ ἀνταντοῦ» κι' ὄχι «σίγιάν» καὶ τὸ δόξαστικό Ἀγγελάκη, τὸ γενικό θεῖο, νὰ χτυπᾷ κάθε τόσο τὸ τριάγγι μαστορικά.

Καὶ σὰν φίλησεν ὁ κόσμος τὸ χέρι τοῦ δεσπότη παίρνοντας τὸ κόκκινο αὐγό, σκόρπιστηκε στὶς τέσσερες ἄκρες τῆς πολιτείας.

Τώρα ὅλ' ἡ πολιτεία σειέται ἀπὸ τὴν κίνηση. Οἱ τελετῆς τέλειωσαν, οἱ ἄγιοι ξεκουράζονται μὲ τοὺς παπάδες μαζί. Τὸ μελισολόγι τῶν παιδιῶν βουίζει μέσα στὰ χάνια καὶ εὐφημεῖ τοὺς τζαμπάζηδες πάνω στὸ σκοινί, καὶ χειροκροτεῖ τοὺς караγκιόζηδες καὶ θυμάζει, περνώντας σειρὰ τοὺς φακούς στὸ πανόραμα βλέποντας μεγάλες πολιτείες, καὶ ξερνᾷ ἀπὸ τὸ πολὺ κούνημα στὶς κούνιες καὶ λιποθυμᾷ ἀπὸ τὰ γλυκὰ τῶν μουχαλεμπιτζήδων. Εἶναι ἡ ζωὴ ποὺ περνᾷ. Ὁ Θρακικὸς κάμπος ἀπὸ πολιτεία σὲ πολιτεία, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ γιορτάζει.

Τώρα πιά δὲν ἀκούγεται στὴ Θράκη πέρ' ἀπὸ τὸν Ἔβρο, ἀνατολικά, οὔτε καμπάνα, οὔτε μιλιὰ Ρωμιοῦ, οὔτε ψαλμωδία. Οἱ καλοὶ καιροί, ποὺ ἡ Ρωμιοσύνη δούλα βασίλευε ἀνάμεσα στὸν κατακτητὴ

καὶ τὶς ἄλλες φυλές, ἀποδιωχμένη, πέρασε, πάει. Ἄν ἡ λαγγεμένη Ἀνατολή θὰ περάσουν πολλὰ χρόνια νὰ ξαναδῆ τὶς δόξες τῆς, ἴσως γρήγορα ἡ πλούσια καὶ τετραπόταμη Θράκη ξανανοιώσει τὸν Ἑλληνικὸ παλμό, ξανακούσει τὶς καμπάνες τῆς καὶ τὴν ἠχερὴ φωνὴ τῶν ψαλτάδων καὶ παπάδων νὰ ψέλνουν πάλι τὸ Χριστὸς Ἀνέστη στὶς πολιτεῖες, στὰ χωριά, στὰ πόμμερα καὶ στοὺς κάμπους.

Ἡ προσφυγιὰ δὲ χάνει τὴν ἐλπίδα. Γι' αὐτὸ καίρωτᾶ τώρα ἡ ἑκατόχρονη γριά Σμπάρτζαινα, ἀκούοντας τὶς ἐλπίδες τῶν δικῶν τῆς.

—Βαὰ μωρή, θὰ πάμ'νε; ἔμ πότε γιὰ θὰ πάμ'; Καὶ συμπληρώνει θυμοσοφικά: Σεῖς μπορεῖ, μὰ γώ....

—Ποῦ ξαίρς, γιὰ Σμπάρτζαινα, ποῦ ξαίρς...

— Χριστὸς Ἀνέστη, παιδιὰ μ'!

— Ἀληθῶς Ἀνέστη, μητέρα!

ΠΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΑ ΞΕΝΑ

Πλιά είχαν φτάσει, περνώντας τον ακούραστο και θολό Έβρο στη Μακεδονική γη. Φέρνοντας μαζί τους ό,τι μπόρεσαν να κουβαλήσουν ή να σύρουν πίσω τους πάνω στο κουρασμένο τους άλογο ή το κούτσομεσιασμένο γαϊδοῦρι, ή τὸ μισοσπασμένο τους άμάξι, έστησαν τις καλύβες τους για τήν ώρα : 'Από ποτάμια πέρασαν και σὲ ποτάμια στάθηκαν. Όπως ὁ Έβρος άσυγκίνητος, έτσι κι' ὁ Νέστος και ὁ Στρυμώνας κατεβάζοντας τὰ κυματισμένα του νερά, τούς ξεγελοῦσε πὼς βρισκότανε σὲ ὄχτες θρακιώτικες.

Μέσα στοὺς αἰῶνες, πὸν διαλύθηκαν και πᾶν, πόσες φορές ώς τώρα ὅμοιες τραγωδίες νά ξετυλίχτηκαν γύρω στίς ὄχτες τῶν Μακεδονικῶν ποταμίων ! Πόσοι λαοί ἄρα γε παίρνοντας τὰ σκοτωμένα τους κουφάρια και τὰ ράκια τῆς προσφυγιάς τους νά έστησαν δὼ πέρα στα ἴδια βράχια ἀπὸ κάτω, και κάτω ἀπ' τὰ ἴδια πλατάνια, τις σκηνές τοῦ μαρτυρίου τους, και νά κοιμήθηκαν τὸν ὕπνο τοῦ κουρασμένου :

Πολλοὺς μήνες περίμενε τὸ μελισσολόγι τῆς προσφυγιάς τῶν Θρακιωτῶν νά βρῆ καλύβα. "Έτσι δίχως σκεπή και χωρὶς παράθαρο ἔδεσαν πάλι τὸ ὄνη και ζεύοντας ὁ καθένας τὰ παιδιά του και τις γυναίκες μαζί με τὸ μισοπεθαμένο άλογό τους, σκάλιζαν τὴ γῆς. "Έπρεπε κάτι νά ρίξουν στή γῆς. "Έμπαινε ὁ χειμῶνας, κέρχότανε τὰ χιόνια και τὰ νερά θά πλημμυροῦσαν.

"Όσοι ξεποδιαλέχτηκαν ἀπὸ τοῦ χειμῶνα τούς πάγους και τὰ χιόνια και τὰ κρύα, και ζῆσαν κάτω ἀπὸ τὰ κουρέλια τους νά δοῦν τὴν άνοιξη και νάναπνεύσουν τὸ μυρωμένο κομα τοῦ κάμπου και τοῦ βουνοῦ και νά αισθανθοῦν τὴν άνηση τῶν δέντρων και τῶν βάτων και τῶν πλαγιῶν τῶν βουνῶν και τῶν ὄχτῶν τοῦ ποταμοῦ, κι' ἀναγάλλισαν ἡ ψυχὴ τους ἀπὸ τὴ ζωὴ, βουτηγμένη μέσα στοῦ χειμωνιάτικο πένθος και τὴν αντίαρα τῶν βασάνων τῆς προσφυγιάς, αὐτοί, οἱ πιστοὶ στή ζωὴ, τοιμάστηκαν νά γιορτάσουν, μπαίνοντας στή Μεγάλη Σαρακοστή, τὸ πρῶτο Πάσχα τῆς ξενητειάς.

Μέσα στὸν κάμπο ἀπὸ καιρὸ ὕψωνότανε, πρὶν ὕψωθοῦν οἱ στέγες τῶν σπιτιῶν, τὸ σπίτι τοῦ Θεοῦ φτωχὸ και γυμνὸ. 'Ο παπαθανάσης, κουβαλώντας με ἱερὴ κατάνυξη και με χέρια τρεμάμενα

τά δισκοπότηρα και τοῦ ἱεροῦ τὰ χρυσᾶ ἄμφια καὶ ξεπτέρυγα, μὲ μὲ ὅ,τι ἄλλο μπόρεσε, μὲ τίς εἰκόνες ἀσημωμένες καὶ πένθιμες, ὕψωσε τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ σκεπασμένη μὲ τὸ κοκκινόχρωμο πανί πίσω ἀπὸ τὸν ἀριστερὸ ψάλτη στὸν τοῖχο.

Ἐκεῖ μέσα ὁ σεβάσμιος ἱερέας μὲ τὴν ἀβραμιαία γενειάδα του, ποῦ σὰν τουλούπα μεγάλων μαλλιών σκέπαζε τὸ στήθος του, πάντα ψαρεύοντας εὔρισκε καιρὸ νάνοιζει τὰ βιβλία του, γιὰ νὰ διαβάσει τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ ἢ τὴ λειτουργία καὶ τὸν ὄρθρο.

Ὅλη τὴ Σαρακοστή τώρα μπαινόβγαινε καὶ διάβαζε μέσα στὸ ἀπλὸ αὐτὸ τοῦ Θεοῦ καλύβι. «Ὁ Θεός δὲν κάθεται στά ξύλα καὶ στὶς πέτρες, ἔλεγε, κάθεται δῶ μέσα στὶς ψυχές μας. Δὲν πειράζει ποῦ τὸν λατρεύουμε δῶ στὸ φτωχικὸ καλύβι του» Ὅλα σωστά. Ἐκεῖ μέσα κρατώντας ἄσβηστη τὴν πίστη τῶν πατριωτῶν του στὸ Θεό, λιβάνιζε μὲ τὸ φτωχὸ μοσχοθύμιαμο καὶ τὸ μοσχολίβανο μὲ φύλλα τριαντάφυλλου, τῆς Θεῆς Κατίγκως, τίς εἰκόνες καὶ τοὺς συχωριανούς του στὴ λειτουργία.

Στήνοντας ὄλα στὴ θέση τοὺς φανέρωνε στὰ μάτια τῶν Θρακιωτῶν τὴν ἴδια τους ἐκκλησία, ποῦ στὸ χωριὸ τους χρόνια τόσα προσκυνοῦσαν. Νὰ ἡ Παναγία τους ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Παπανασοῦμ τάγιορείτη, νὰ ὁ Ἀγιγιώργης, νὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀπὸ τὴ Ρουσσία, δῶρα ἀπὸ πατριώτες, νὰ καὶ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μέσα σὲ κόκκινο πανί τυλιγμένη ὡς ποῦ νὰ ξεσκεπαστῇ τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς ὡς τὴν Ἀνάληψη. Νὰ καὶ τὸ θυμιατό του, καὶ τὸ δισκοπότηρό του κι ὄλα ἕνα-ἕνα.

Σαὐτὸ μέσα τὸ καλύβι σὸλη τὴ Σαρακοστή διάβαζε τὸν ἀκάθιστο κάθε Παρασκευὴ καὶ ἔψελνε τὸ «Ἵπερμάχῳ». Ἡ Παναγία πρόσχαρη καὶ χρυσόγελη τότε κυττάζει πάντα στημένη σῆνα σκαμνὶ κι ἀκουμπισμένη στὸ σανίδωμα ποῦ χωρίζει τὸ ἱερό.

Ὁ πλούσιος κάμπος τώρα ἔπλεε στὸ πράσινο καὶ ἡ σοδειὰ φάνταζε καλὴ. Θὰ φᾶν ἀπὸ τὸ δικό τους ὁ καθένας. Τ' ἄρνιὰ μικρὰ-μικρὰ βόσκουν καὶ βελάζοντας χύνουν τὴν ἴδια κλαψιάρικη φωνή, ποῦ σκορποῦσαν ἀμέτρητα, σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας, μέσα στὸ Θρακιώτικο κάμφο.

Ἡ ψυχὴ τῆς προσφυγιᾶς σκιρτοῦσε ἀπὸ ἐλπίδα καὶ χαρά.— «Ὁ Θεὸς μεγάλος... Δόξα στὸν παντοδύναμο, ποῦ μᾶς φύλαξε στὴ ζωὴ νὰ ξαναδιοῦμ' καὶ τὸ Πάσκα», τοὺς ἔλεγε. Καὶ νὰ τὸ μεγαλοβδόμαδο. Κι' ἄρχεψαν τὰ πάθια τοῦ Χριστοῦ, ποῦ τόσο ἔμωιαζαν μὲ τὰ δικά τους πάθια, ποῦ ἡ Εὐρώπη σκληρὴ καὶ ἀπονη τοὺς ἔρριξε: στὸ ξερρίζωμα τῆς βίας. Τὰ ὑνιά τώρα ἀναπαύονται, τὰ ζᾶ στὸν ἀυλόγουρο τῆς καλύ-

βας ξεκουράζονται, τρώγοντας τὸ τρυφερό τους γρσσίδι, κι' αὐτά, οἱ ζυγοὶ σκαλωμένοι ἀπὸ τοὺς τοίχους θυμίζουν τοὺς κόπους, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ δούλεψη τῆς γῆς. Ἡ γῆ ὀλοπράσινη τοὺς ποτίζει τὸ πιὸ τῆς ἐλπίδας.

Σὰ σταύρωσαν τὸ Χριστὸ καὶ χύσαν δάκρυα κιάναψαν καὶ τὸ κλᾶμα ψέλνοντας καὶ θρηνώντας τὸν ἐπιτάφιο θρῆνο—θρῆνο ἐπιτάφιο δικό τους—μὲ μάτια βουρκωμένα, «'Αδέλφια, εἶπε ὁ Παπαθανάσης Δὲν πρέπει νὰ κλαῖμε. Τὸ κλᾶμα εἶναι δειλία. Ἐμεῖς δειλοὶ δὲν εἴμαστε. Καὶ ἄλλοτε μᾶς ἔδιωξεν ἡ Τουρκιά, μὰ πάλ' ἔμεῖς ξαναπάτησαμ' τὰ χῶματά μας. Ἀντρειωμένοι πρέπ' νὰ σταθοῦμ' φέρνοντας στὴ ράχη μας τὸ σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου. Ἡ γῆ αὐτὴ ποὺ πατοῦμ' μᾶς καλοδέχτηκε καὶ θὰ μᾶς θρέψ' ὡς ποὺ νὰ ξαναδοῦμ' τὸ ἱερὸ χῶμα τῆς πλούσιᾶς μας γῆς, τῆς λατρεμένης μας Θράκης. Σβῆστε ἀπὸ μέσα σας τὸ σκοτάδι τῆς ψυχῆς κιάνάψτε τίς λαμπάδες τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ μας, ποῦνε ἡ ἀνάστασή μας. Παγαίντε νὰ κοιμηθῆτε γιὰ νὰ γιορτάσοῦμ' μὲ πνέμα πρόθυμο καὶ τὴ σάρκα γερή, τὸ λευθέρωμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ψυχικὴ δουλεία του». Ὁ Παπαθανάσης μιλώντας ἐπὶ θυμήθηκε τὰ νειάτα του, ποὺ δάσκαλος ἔβαζε λόγο στὶς σχολικὲς γιορτές.

Κιῶλοι κοιμήθηκαν τὸν ὕπνο τοῦ κουρασμένου κι' ὄλοι ὠνειρεύτηκαν τὸ Πάσκα τῆς Θράκης, τὸ Πάσκα τῶν σπιτιῶν τους, τὸ Πάσκα τοῦ χωριοῦ τους. Καὶ γέλασεν ἀπὸ χαρὰ ἡ ψυχὴ στὸν ὕπνο καὶ πλημμύρισεν ἡ καρδιά ἀπὸ λαχτάρια.

Καὶ μεσάνυχτα πέρα χτύπησε τὸ φτωχικὸ σήμαντρο. Ἡ καμπάνα τους εἶχε μείνει ἐκεῖ πίσω βεριά κιἀσήκωτη στῶν γιουρούκιδων τὰ χέρια. Λαμπροστόλιστο ὄλο τὸ χωριὸ μὲ τίς λαμπάδες ἀκόμα ἀναφτες, ἀκούει τὸν Παπαθανάση νὰ λέει τὰ θεϊκὰ λόγια. «Ὅλοι οἱ χωριανοὶ ψάλλουν : «Δεῦτε λάβετε φῶς» κιάνάβουν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁραίας Πύλης—τῆς ξυλένιας ἀπλιᾶς πύλης, ποὺ ἡ πίστη τοῦ Παπαθανάση τὴν ἔστησε ἐκεῖ—τίς λαμπάδες τους καὶ βγαίνουν κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη λεύκα νάναστήσουν τὸ Χριστό.

Τὸ φῶς τῶν ἄστρων χύνεται πλούσιο καὶ σὰ μύρια καντήλια οὐράνια τρεμοσβῆνει στὸ στερέωμα. Τὸ ποτάμι κατρακυλᾷ τὰ ἥρεμα νερά του, καὶ καθρεφτίζει τίς ξωτικές φωτιές τῶν κεριῶν καὶ τὰ μύρια σχήματα τῆς πομπῆς—πομπῆς μὲ ξεπτέρυγα καὶ εἰκόνες καὶ τὴν ἀνάσταση γυμνὴ πλιά ἀπὸ τὸ κόκκινο πανί της καὶ χρυσοστολισμένη.

Βελάζουν τ' ἀρνάκια, μουγκρίζουν τὰ γελάδια καὶ τὰ βῶδια, τὰ γαιῖδούρια γκαρίζουν, χλιμιτροῦν τ' ἀλόγατα, οἱ κοκόροι λαλοῦν,

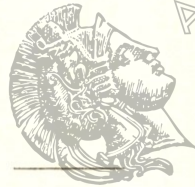
πρόσφυγες κι' αὐτὰ ὅλα κι' ὁ κάμπος σειέται.

Ὁ Παπαθανάσης στὸν αὐλόγυρο μὲ τὴ βροντερὴ φωνή του λέγει τὸ Βαγγέλιο καὶ κηρύχνει τοῦ σταυρωμένου τὴν Ἀνάσταση. «... Ἐγγύγερται οὐκ ἔστιν ὧδε· Ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν». Καὶ θυμιάζοντας ἀφίνει τὴ φωνή του ν' ἀντηχήσει μακρὰ στὸν κάμπο «Χριστός Ἀνέστη». Ὅλοι οἱ χωρικοὶ μαζὺ του ψέλνουν καὶ ξαναψέλνουν τὸ γλυκὸ τροπάρι καὶ μαζὺ τους καὶ τὸ σήμαντρο ἀντηχεῖ τὴ χαρὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν πίστη στὰ πεπρωμένα τους.

Τὰ παλλικάρια ὑψώνοντας τὰ παλιά σελάχια τους βροντολαλοῦν μὲ τὴν μπαρούτη κι' αὐτὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

— Καὶ στὴ Θράκη, παιδιά, καὶ στὴ Θράκη!

Ἡ φωνή τους χάθηκε μαζὺ μὲ τοὺς βρόντους τῶν ντουφεκιῶν στὴ νυχτερινὴ σιγαλιὰ τοῦ κάμπου. Πάει κατὰ τὸ Αἰγάιο, πού μὲ τὸ κύμα του θὰ τὴν φέρει νὰ τὴν ἀποθέσει στ' ἀκρογιάλια τὰ ἡμερωμένα τῆς Προποντίδας καὶ τοῦ Μαρμαρᾶ, μὴνὸμα φοβερό στὸς ὀχτροὺς τοῦ Γένους.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΡΟΜΟΥ

Ήταν ἡ ἐποχὴ ἄσκημη. Ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία μέσα στὸ φόβο. Οἱ Βούργαροι χτύπησαν ἀπὸ παντοῦ. Τίναξαν τράπεζες, χάλασαν χωριά, σφάζαν πατριῶτες, σταμάτησαν τραῖνα γιὰ νὰ δείξουν τὴ δύναμή τους. Οἱ Τούρκοι συλλογισμένοι κ' οἱ Ρωμιοὶ συμμαζωμένοι. Ἡ Θράκη τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ λεύτερη Ἑλλάδα, τί μπορούσε νὰ κάνει; Ὁ θρακικὸς κάμπος ἔπλεε μέσα σ' ἓνα φόβο. Οἱ πολίτιες φοβισμένες πρόσμεναν πάντα τὸ κακό.

Οἱ Βούργαροι τῆς πολιτείας μας—ποὺ τόσο τὴν νειρευόνταν, μιὰ πολιτεία πλούσια ζωσμένη ἀπὸ κάμπους κ' ἀμπέλια—μπασμένοι κι' αὐτοὶ στὰ κομιτατζήδικα στρατηγήματα, σκορποῦσαν εἰδήσεις τρομερές, προμάντευαν κακούργηματα, ἔρριχναν φοβέρες μετὰ ἑλληνικὰ ποῦξαιραν κι' αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες τους.

— Τὰ σὰς σφάζουμ'

— Τί τὰ κάντε. Ντῶ ἔνε Βουργαρίγια. Βουργάρ' τὰ γέντε.

Καὶ βαρβαρίζοντας τὸ θ' τὸ προσφέρουν τ.

— Νά, ἔρκουνται, τὰ σὰς σφάζουμ .

Οἱ Ρωμιοὶ ἀκούοντας δλ' αὐτὰ ἀπὸ τὰ μαῦρα λυσσασμένα στόματα τῆς χωριατιάς, ποὺ ἔσκαβε τ' ἀμπέλια καὶ ὠργωνε τὴ γῆ, ζοῦσαν μέσα σ' ἓνα τρόμο.

Ὁ Ἀπρίλης τοῦ 1903 εἶχε φτάσει καὶ τὰ χιόνια ἔλυωναν στὰ βουνά. Μετὰ τὸ λυώσιμο τὰ ποτάμια καὶ τὰ ρέματα μεγάλωσαν καὶ φούσκωσαν. Οἱ κάμποι καταπράσινοι ἔχυναν μυρωδιές καὶ τὰ δέντρα δέναν καρπὸ σιγὰ σιγὰ. Οἱ πελαργοὶ ἔφτασαν καὶ τώρα στὴ μπαλωμένη τους φωλιά τοίμαζαν τὴ νέα γενιά. Τὴ χρονιά κείνη καὶ τὸ Πάσχα, ὅπως πάντα, στολισμένο μετὰ τίς πασκαλιές καὶ τὰ κρῖνα καὶ τ' ἀμέτρητα λουλούδια τοῦ ἀγροῦ.

Τὸ μεγαλοβδόμαδο—μετὰ καρδιά ἀνοιγμένη σὰν τὸ τριαντάφυλλο καὶ τὰ στήθια ἐλαφρὰ—ὄλος ὁ κόσμος κάθε βράδυ γιόμιζε τίς ἐκκλησιές μ' ὄλο τὸ φόβο του. Γιατ' οἱ Βούργαροι φοβέριζαν πῶς θὰ πετάξουν τίς ἐκκλησιές τῶν Ρωμιῶν στὸν ἀέρα.

Τὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων διαβάστηκε ὁ Νυμφίος, ψάλλθηκε τὸ λαμπρὸ τροπάρι τῆς Κασσιανῆς τὴν Μ. Τρίτη, διαβάστηκε τὸ Εὐχέλαιο, καὶ τὴ Μ. Πέμπτη σταυρώθηκε ὁ Χριστός. Ξημέρωσε ὁ Θεὸς καὶ τὴ

Μ. Παρασκευή. Οί εφημερίδες τῆς Πόλης ὄλο καὶ γράφανε τὰ νέα. Κεῖνη τῆ μεγάλη μέρα, με ἀτελειώτες περιγραφές ἱστορούσανε τὸ τίναγμα τῆς Τράπεζας στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐπὶ στόμα σὲ στόμα λογιθήκαν τὰ νέα, τράφηκαν με τὴ φαντασία τοῦ λαοῦ καὶ μεγάλωσαν τόσο, ποῦ λογιήθηκε πὼς οἱ Βούργαροι μπαίνουν, θὰ μποῦν, μπῆκαν μάλιστα στὴν Τουρκία καὶ πατοῦν τῆς Θράκης τὰ μέρη.

Ἡ μητρόπολη, ἡ μεγάλη ἐκκλησιά τῆς πολιτείας μας εἴτανε παλαιωμένη καὶ μέσα στὴ γῆ βουτηγμένη. Εἶχε γίνει στὴν «πρῶτη Ρουσία» μυστικά ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως διηγόταν οἱ παποῦδες μας, ποῦ κουβάλησαν πέτρες καὶ ξύλα γιὰ τὸ χτίσιμό της. Ταπεινή, βαθουλή, ἀφανισμένη μέσα στὴ γῆ, τριγυρισμένη με ντουβάρια πανήψυλα στὸν ἀλόγουρό της, χανότανε ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ ξένου, τοῦ διαβάτη, ἂν δὲν ἔσκυβε νὰ τὴν δῆ μέσ' ἀπὸ τίς ξώπορτες. Εἶτανε κι' ἄλλες ἐκκλησιές: οἱ Ἁγιάντες κι' ὁ Ἁγιάννης ὁ Πρόδρομος. Ὅχι μακρὰ ἀπὸ τὴ δική μας ἐκκλησιά, τὴ μητρόπολη, ὑψωνότανε ἡ βουργάρικη—ὁ Ἁγιοπυρίδωνάς τους, ποῦ τὸν ἔχουν γιὰ Βούργαρο, ὅπως ὄλα πάνω ἐδῶ στὴ γῆ.

Κεῖ μέσα στὴν αὐλὴ τῆς μητρόπολης—ὅπου καὶ τὸ χτίριο τοῦ δεσπότη, ποῦ ἔγινε «δαπάναις τῶν πατριωτῶν—ὑψωνότανε καὶ τὸ ξύλινο καμπαναριὸ με τὴ μεγάλη καμπάνα, ποῦδινε πάντα τὸ σύνθημα στὶς ἄλλες καμπάνες πέρα. Ντὰν αὐτὴ, ντὰν καὶ κεῖνες.

Κεῖ μέσα ἕναν αἰῶνα ἀκοίμητο τὸ φῶς τῆς καντήλας ἀντιφέγγε. Φῶς ἐθνικῆς πίστεως καὶ μαζί χριστιανικιάς. Κεῖ μέσα ἀκούστηκαν οἱ πιὸ καλοὶ ρητόροι, ποῦ μᾶς ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, νὰ μᾶς θυμίζουν πὼς δὲν εἴμαστε ἀπορριχθέντοι.

Κεῖ μέσα λογιήθηκαν οἱ ἀμέτρητοι λόγοι τοῦ Πατρικόπουλου—οἱ ἐπικήδειοί του—ποῦ δίδαξε χρόνια «τεσσαράκοντα» τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ξαπέστειλε στὸν τάφο πολλοὺς ἀπαγγέλλοντας ρινόφωνα τὸ «ματαιότης ματαιοτήτων».

Κεῖ μέσα λειτούργησεν ὁ Διονύσιος, ὁ δεσπότης τῆς Ἀντριανοῦς καὶ Πατριάρχης κατόπι, ποῦ ἔκλεισε τίς ἐκκλησιές γιὰ τὰ προνόμια, κεῖ ὁ Κύριλλος ὁ μεγαλόπρεπος δεσπότης, ποῦ κουδούνιζεν ἡ ὥραία του φωνὴ καὶ λαμποκοποῦσαν τὰ πλοῦσιά του ἄμφια.

Πολλές φορές τὴν στερέωσαν, τὴν μπάλωσαν, τὴν διώρθωσαν, μὰ πάντα ἔμεινε ταπεινὴ ἐκκλησιά κ' ἱστορικιά.

Αὐτὴ πείραζε τὰ μάτια τῶν Βουργάρων, γιατί εἶχε μέσα στὸν ἀλόγουρό της τὸ προπύργιο τῆς Ρωμοσύνης, τὴ μητρόπολη με τὸ μητροπολίτη ἄφοβο καὶ πατριώτη.

Ἡ δική τους ἢ μητρόπολη εἶχε μέσα σ' ἕνα σπιτάκι, ἕναν ἀπλό ἀρχιμαντρίτη—ἕναν παπᾶ ζωσμένο τὸ δικοπο μαχαίρι.

Καὶ μισοῦσαν καὶ φθονοῦσαν καὶ βοβέριζαν :
— Τὰ τὴν κάψουμ' !!

Κάποτε ἦταν ἕτοιμοι νὰ ρίξουν στοὺς Ἀγισαρανταμάρτυροι, πασχαλιᾶς νύχτα, τὴν ὥρα τῆς Ἀνάστασης, μιὰ μπόμπα ποὺ θὰ χαλοῦσε κόσμο, μὰ τὰ κλάματα μιᾶς γυναίκας ἔσωσαν τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τὸ χαλασμὸ κι' ὁ φόβος τους τί θὰ γινότανε ἢ φαμιλιά τοῦ σπιτιοῦ, ἀπ' ὅπου θὰ πετοῦσαν καὶ θὰ σκορποῦσαν τὸ θάνατο. Ἐτσι σώθηκε ἡ γειτονιά. Πέρασε μὲ φόβο Θεοῦ καὶ Βουργάρων ἢ Μεγάλῃ Παρασκευῇ καὶ τὸ Μεγαλοσάββατο καὶ ξημέρωνε ἢ Πασκαλιά. Ἐνας οὐρανὸς ξάστερος μᾶς χάριζε τὸ τρέμουλο τῶν οὐράνιων καντηλιῶν, ποὺ σὰ μάτια νευρικὰ ἀνοιγόκλειναν. Οἱ καμπάγες χτύπησαν καὶ χαρούμενα σκόρπισαν ἀπὸ ψηλὰ στὸν κάμπο τὴν ἀπέραντο χαρὰ, κι' ὁ κόσμος ἀμέτρητος γιόμισε τίς ἐκκλησιᾶς καὶ τοὺς αὐλόγυρους.

Μιά γλυκειὰ μυρωδιὰ ἀπριλιάτικη χυγόντανε καὶ γλύκαινε τὴν ὥρα. Ὅλ' ἀνθισμένα, ἀπὸ τὸ χαμομήλι, ποὺ πήρε νὰ κεντήσῃ τὴ χλόη μὲ τοὺς ἀμέτρητους ἀστερισμοὺς καὶ τὰ νεφελώματά του, ὡς τὴ ροδακινιά ποὺ σκορποῦσε τὰ μῦρά της. Δέντρα, κήποι, κληματαριῆς, πρασίνιζαν πασχαλινά.

Ἐτσι, ὁ αὐλόγυρος σὲ τέτοια ὥρα τῆς μητρόπολης ἦταν γιομάτος. Λαμποκοποῦσε κ' ἡ χαμηλὴ καὶ παμπάλαια ἐκκλησιά μὲ τοὺς ἀναμμένους τῆς πολυέλαιους, τὴν ὥρα ποὺ ὁ δεσπότης μεγαλόπρεπος ντυνότανε τὰ κατὰ χρυσά του ροῦχα, νὰ κατεβῇ λαμπρὸς, περίλαμπρος γιὰ τὴν Ἀνάσταση. Κι' ἄκουες τοὺς ψαλτάδες στὸ ντύσιμό του νὰ ψέλνουν «Περίζωσε τὴν ρομφαίαν σου». Τὸν ὑποδεχότανε παπάδες καὶ ψαλτάδες κατεβαίνοντας τὰ σκαλιὰ γιὰ νὰ μπῆ στῆς ἐκκλησιάς τῆ μέσῃ. «Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα». Καὶ πάλι συνεχίστηκε ὁ λαμπρὸς κανόνας : «Ἐκοθηθι φρίττων, οὐρανέ, καὶ σαλευθήτωσαν τὰ θεμέλια τῆς γῆς...» «Μὴ ἐποδύρου μου μήτερ...».

Τριζοβολοῦσε τώρα ἀπὸ τὸ βάρος ἢ βαθουλή καὶ παμπάλαια ἐκκλησιά, μὲ τὰ πανάρχαια πατώματά της καὶ τὰ γερασμένα της στασίδια. Δὲ μπορεῖ ν' ἀνασάνει, δὲ χωρᾶ πλιά βελόνι.

Κι' ἔτσι στὸ τέλος τοῦ κανόνα, ἀφοῦ γύρισαν κ' οἱ δίσκοι «γιὰ τὸ λάδι τῆς ἐκκλησίας», «ὕπερ τῶν σχολείων», «ὕπερ τῶν πτωχῶν», «ὕπερ τοῦ δεξιοῦ ψάλτη», ἄνοιξεν ἡ Ἁγία Πύλη καὶ μὲ τὴν λαμπάδα ἀναμμένη—τὸ ἀσημένιο τρικέρι του—φάνηκε ὁ δεσπότης. Πλάγι του οἱ παπάδες μὲ τὰ δικά τους κερένια τρικέρια, ἐπίτηδες φτιαγμένα ἀπὸ τὸν καντηλιανάφτη καὶ κεροπλάστη γιὰ ὄλο τὸ σαρανταήμερο. «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός...», ἄρχισε νὰ ψέλνει ὁ δεσπότης μὲ τὴ κουδουνιστὴ φωνὴ του.

“Ὄλη ἡ ἐκκλησιά σείστηκε κι’ ἓνα βουητὸ χαρᾶς ἀντήχησε στὸ ἐκκλησίασμα. “Ὅλοι παίρνουν τὸ φῶς—τὸ ἅγιο φῶς.

Στεκούμενος στὴν Ὁραία Πύλη, ἔβλεπες ἓνα χρυσομένο κάμπο φωτιάς—χιλιάδες τρεμουλιαστὲς πύρινες γλώσσες—ποῦμοιαζαν μὲ χωράφι κατάξανθο, στὸ μεσημεριανὸ ἥλιο, μῆνα θεριστὴ μὲ τὰ στάχυα μεστωμένα καὶ χρυσᾶ.

Πάνω στὴ χαρὰ τούτη καὶ τὸ φεγγοβόλημα, ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τοῦ χαμαδοῦ γυναικωνίτη (ὅπου οἱ γριὲς εἶχαν τὰ στασίδια τους ἀπὸ πάππο πρὸς πάππο) ἀκούστηκε μιὰ φωνή:

—Καιγόμαστε, λεγῶ, καιγόμαστε!

—Ἔρχονται, ἔρχονται!! φώναζε μιὰ ἄλλη φοβισμένη.

Οἱ δυὸ φωνὲς—φωνὲς θαρρεῖς ἀπὸ μέσ’ τὴν κόλαση—ἔχυσαν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος τὸ δίκαιο φόβο. Κ’ ἔτσι, φόβος καὶ φαντασία μαζὶ ἀδερφωμένες, ἔκαμαν τὸ μεγάλο κακό.

Ἐνα κύμα δυνατὸ κινήθηκε μιὰ μπρός, μιὰ πίσω. Πῶς νὰ διαλυθῆ; Ἡ ἰδέα πῶς Βουργαροὶ χυθῆκαν κι’ ἔξωσαν τὴν ὥρα τούτη τὴν ἐκκλησιά, γέννησε τέτοια σύγχυση, πού πατεῖς μὲ πατώσε ρίχτηκαν ὁ καθένας πρὸς τὶς ξώπορτες ἢ νὰ σφαγῆ πρῶτος ἀπὸ Βουργάρικα γιαταγάνια καὶ μαχαίρια ἢ νὰ φύγει.

Κι’ ὁ δεσπότης χάνοντας τὸ θάρρος του, ἄρχισε νὰ ξεφοραίνει γιὰ νὰ γλυτώσει: «Ἄναστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν», ἔλεγε ὁ Παπαδαχτάνης κατόπι ἀφηγούμενος τὸ ἀστεῖο αὐτὸ κακό.

Ὅξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία πάλι ἄλλο πλῆθος, τᾶχε χάσει, βλέποντας ἀπὸ τὰ παραθύρια—τὰ καγκελωμένα γέρικα ἐκατόχρονα παράθυρα—τὸν κόσμον νὰ πλακώνεται μέσα θέλοντας νὰ φτάσει στὶς δίφυλλες μεγαλόπορτες.

Δὲν καταλάβαινες τίποτα, παρὰ ἄκουες μονάχα ἀπελπιστικὲς φωνὲς ἀνθρώπων, πού πλακωνότανε καὶ ζουλιώτανε καὶ τσακιζότανε «μέχρι θανάτου.»

Τί κακό! Δευτέρα παρουσία!

Καὶ ὅμως τίποτε δὲν εἶταν, οὔτε σφαγὴ βουργάρων. Τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ τοῦτοι ἀνάσταιναν στὶς ἐκκλησιὲς τους τὸ Χριστό. Ἐνα πολὺ μικρὸ κι’ ἀπλὸ αἴτιο εἶτανε πού τάραξε τὴν ἀκολουθία.

Τῆς κυρᾶς Ἀνέστως τὸ κερί εἶχε γλυστρήσει ἀπὸ τὰ τρεμάμενά της χέρια—ἀναθεματισμένη ὥρα, ὅπως ἔλεγε κι’ αὐτὴ—καὶ πέφτοντας ἀπὸ μιὰ τρύπα τοῦ μισοσαπισμένου πατώματος, ἔτσι ἀναμμένη, ἀπλώθηκε κάτω ἀπὸ τὸ πάτωμα στὴ γῆς καὶ καιγότανε καπνίζοντας.

Τούτη ἡ φλόγα ἀναψε τὸ νοῦ τῆς ἄλλης γριᾶς, τῆς κόνια Διαμάντως, γιὰ νὰ φωνάξει:

— Καιγόμεστε μωρή... Κι' ἔγινε τὸ μεγάλο τὸ κακό.

Ὅταν σὲ κάμποση ὥρα ἀποδιαλέχτηκε ὁ κόσμος, στὰ χαμένα γύρευε ὁ ἕνας τὸ φέσι του κι' ὁ ἄλλος τὸ παπούτσι του. Ἡ μητρόπολη εἶχε γεμίσει ἀπὸ χτυπημένους καὶ λιποθυμισμένους. Μόνο ἡ κερά Ἀνέστω μὲ τὰ τρεμάμενα χέρια στεκότανε στὸ στασίδι τῆς ἀγχιγίτη, περιμένοντας νὰ ξαναρχίσει ἡ Ἀνάσταση καὶ χιλιολέγοντας στὶς πλαγινές τῆς μὲ τὴ λιγοστή φωνή τῆς:—Τὸ κερί μ', μωρή, εἶνταν καὶ χάλασέτε τὸν κόσμο. Τὸ κερί μ', λεγώ, καὶ χάλασέτε τὴ λειτουργία!

Καὶ μὲ δακρυσμένα μάτια, γιὰ τὸ κακὸ ποῦ ἔγινε, ζητοῦσε σχώρεση ἀπὸ τὴν Παναγία.

— Παναγία μ' σχώρεσ' τὴν κολασμέν', σχώρεσ' τὴν ἀμαρτωλὴ ἔμένα!

Καὶ σὰν πέρασε τὸ κακὸ ξαναφόρεσ' ὁ δεσπότης τὰ μφιά του τὰ βυζαντινὰ κι' οἱ παπάδες τὰ λαμπρά τους ροῦχα καὶ ὑψώνοντας τὴν Ἀνάσταση μὲ ψαλμοῦδες βγήκαν στὸ μεγάλο αὐλόγυρο τῆς μητρόπολης νὰ κάνουν τὴν Ἀνάσταση.

— «Τὴν ἀνάστασίν σου Χριστέ Σωτήρ, ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν».

Ὅλοι γελοῦσαν τώρα ἀπὸ τὸ πάθημά τους κι' ἀκόμα δὲν τὸ ξεχνοῦν οἱ ζωντανοί.